

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»

Форма навчання: очна (денна)
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми»
(назва теми)

здобувача Коснюк Ангеліни Михайлівни

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: д.е.н., професор Стежко Надія Володимирівна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 «Економіка»

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ (за наявності)

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

Ярослава СТОЛЯРЧУК

(підпис) (ініціали, прізвище)

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Ярослава СТОЛЯРЧУК

(підпис) (ініціали, прізвище)

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Коснюк Ангеліни Михайлівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Оочної (денної) форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "07" грудня 2023 р .№2230-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

Міжнародних статистичних ресурсів, Державної служби статистики України, даних галузевих досліджень.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти глобальної продовольчої проблеми (назва розділу)
Розділ 2	Оцінка глобальної продовольчої проблеми (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	глобальна продовольча система
Предмет дослідження:	ресурси і моделі її оптимізації та розвитку

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:

полягає у критичному аналізі існуючих ресурсів та моделей вирішення глобальної продовольчої проблеми з акцентом на впровадженні інноваційних технологій та підходів, які б могли забезпечити стале виробництво продовольства та його доступність для всіх верств населення.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

Теоретичні аспекти глобальної продовольчої проблеми

Охарактеризувати генезу теоретичних підходів до визначення глобальної продовольчої проблеми та систематизація її чинників;

Охарактеризувати продовольче забезпечення як глобальне суспільне благо;

Охарактеризувати глобальні індекси в оцінки продовольчої проблеми.

У розділі 2

Оцінка глобальної продовольчої проблеми

Проаналізувати сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми та можливості її вирішення на засадах сталого розвитку;

Ідентифікувати роль інтеграційних процесів у вирішенні глобальної продовольчої проблеми;

Проаналізувати вітчизняний аграрний ресурс у системі глобальної продовольчої безпеки;

Проаналізувати моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми;

Розробити глобальні стратегії вирішення продовольчої проблеми.

Проаналізувати сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми та можливості її вирішення на засадах сталого розвитку;

Завдання підготував науковий керівник

(підпис)

Н.В. Стежко

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2024 р.

Завдання одержав здобувач

(підпис)

А.М. Коснюк

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 71 сторінку, 10 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел з 51 найменувань, додатки.

«Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є глобальна продовольча система.

Предметом дослідження є ресурси і моделі її оптимізації та розвитку.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – полягає у критичному аналізі існуючих ресурсів та моделей вирішення глобальної продовольчої проблеми з акцентом на впровадженні інноваційних технологій та підходів, які б могли забезпечити стале виробництво продовольства та його доступність для всіх верств населення.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- Охарактеризовано генеза теоретичних підходів до визначення глобальної продовольчої проблеми та систематизація її чинників;
- Охарактеризовано продовольче забезпечення як глобальне суспільне благо;
- Охарактеризовано глобальні індекси в оцінки продовольчої проблеми;
- Проаналізовано сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми та можливості її вирішення на засадах сталого розвитку;
- Ідентифіковано роль інтеграційних процесів у вирішенні глобальної продовольчої проблеми;
- Проаналізовано вітчизняний аграрний ресурс у системі глобальної продовольчої безпеки;
- Проаналізовано моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми;
- Розроблено глобальні стратегії вирішення продовольчої проблеми.

Практичне значення отриманих результатів. Полягає у можливості їх застосування у вирішенні конкретних проблем продовольчої безпеки, особливо в контексті України та інших країн з подібними умовами. Рекомендації щодо оптимізації виробництва продовольства, впровадження сталих агротехнологій, поліпшення ланцюжків постачання та розробки ефективних політик можуть бути використані урядами, агропромисловими компаніями та неприбутковими організаціями для підвищення продовольчої безпеки.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи
2024. Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: Глобальна продовольча проблема, продовольча безпека, голод, недоїдання, продовольча криза, продовольча самозабезпеченість, продовольчий суверенітет, продовольча допомога, продовольча політика, продовольча торгівля, продовольчі системи, глобальне суспільне благо, сталий розвиток, інтеграційні процеси, аграрний ресурс, моделі вирішення проблем, глобальні стратегії, вітчизняний аграрний сектор, продовольча безпека.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
факультету Міжнародної економіки і менеджменту
Коснюк Ангеліни Михайлівни

на тему «Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми»

1. Актуальність теми: Фундаментальні трансформаційні процеси, що охопили в останні десятиліття усі структурні підсистеми світового господарства, відкривають перед усіма країнами і регіонами небачені дотепер ресурси економічного прогресу і макроекономічного зростання, забезпечують стрімкий технологічний розвиток людської цивілізації та неухильне підвищення стандартів людської життєдіяльності в усіх точках міжнародної економічної системи. Разом з тим, перехід людства до глобальної високотехнологічної стадії розвитку та колосальні науково-технічні здобутки людської цивілізації так і не змогли вирішити глобальну продовольчу проблему, що породжує у сучасних умовах якісно нові економічні суперечності та закладає новітні стратифікаційні лінії фрагментації міжнародної економічної системи.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: Автором на базі широкого кола джерел надано комплексну оцінку ефективності діючого регуляторного інструментарію міжнародних організацій у царині вирішення глобальної продовольчої проблеми (ФАО, Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку, СОТ та ін.). У роботі розкрито використовуваний міжнародними інститутами інструментарій забезпечення населення продовольством.

3. Наявність самостійних розробок автора: Автором надано системну оцінку сучасного стану аграрного сектору України, розкрито основні тенденції його розвитку.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Використаний фактичний матеріал та основні теоретичні узагальнення можна застосовувати для розробки фундаментальних досліджень у сфері реформування агропромислового сектору України, інтеграційних механізмів посилення міжнародної спеціалізації України у глобальному продовольчому забезпеченні в умовах реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. А також теоретичний матеріал роботи може бути використаний під час викладання курсів, пов'язаних з вивченням глобальних проблем людства.

5. Наявність недоліків: недостатньою мірою розкривається питання щодо ролі і місця багатонаціональних підприємств у ресурсному забезпеченні і моделях вирішення глобальної продовольчої проблеми.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: в цілому кваліфікаційна бакалаврська робота здобувачки вищої освіти Коснюк Ангеліни Михайлівни виконана відповідно до нормативних вимог і рекомендується до захисту з оцінкою 40 балів.

Науковий керівник: професор кафедри міжнародної економіки, д.е.н., професор

Н.В. Стежко

“ _____ ” _____ 2024 р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ.....	10
1.1. Генеза теоретичних підходів до визначення глобальної продовольчої проблеми та систематизація її чинників	10
1.2. Продовольче забезпечення як глобальне суспільне благо.....	19
1.3. Глобальні індекси в оцінки продовольчої проблеми	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ	33
2.1. Сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми та можливості її вирішення на засадах сталого розвитку	33
2.2. Роль інтеграційних процесів у вирішенні глобальної продовольчої проблеми	41
2.3. Вітчизняний аграрний ресурс у системі глобальної продовольчої безпеки.....	46
2.4. Моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми	49
2.5. Розробка глобальних стратегій вирішення продовольчої проблеми	55
ВИСНОВОК	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Проблема глобальної продовольчої безпеки в сучасному світі набуває особливої актуальності, враховуючи стрімке зростання світового населення, зміни клімату та обмеженість природних ресурсів. За оцінками ФАО, більше 820 мільйонів людей у світі страждають від хронічного недоїдання, що вимагає негайного втручання та розробки новітніх підходів до вирішення продовольчої проблеми. Ця ситуація особливо актуальна для України, країни з великим аграрним потенціалом, де вирішення продовольчої проблеми має не лише соціальне, а й економічне значення, сприяючи розвитку вітчизняного агропромислового комплексу та зміцненню глобальної продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, серед яких роботи вчених, як-от Майкла Поллана, Вандани Шиви, показує значний науковий інтерес до розробки сталого сільського господарства, інноваційних технологій у виробництві продовольства та ефективних моделей розподілу ресурсів. Проте, не дивлячись на значні досягнення в цій галузі, багато аспектів глобальної продовольчої проблеми залишаються недостатньо дослідженими, особливо у контексті пошуку оптимального балансу між використанням ресурсів та збереженням екологічної рівноваги. Робота Сена підкреслює роль політичних свобод і прав у запобіганні голоду, в той час як Колльер зосередився на потенціалі технологічних інновацій та реформах управління в аграрному секторі країн, що розвиваються. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО) розробила різні моделі, які імітують сценарії сільськогосподарського виробництва і постачання продовольства, допомагаючи політикам зрозуміти потенційні майбутні виклики. Подальший внесок таких вчених, як М.С. Свамінатан, розвинув концепцію сталого сільського господарства шляхом інтеграції сучасних наукових методів з традиційними сільськогосподарськими практиками, підкреслюючи необхідність екологічно стійких рішень для виробництва продуктів харчування. Ці різноманітні підходи

відображають міждисциплінарний характер вирішення проблеми продовольчої безпеки, що охоплює економіку, технології, політику і сталий розвиток.

Мета даної кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у критичному аналізі існуючих ресурсів та моделей вирішення глобальної продовольчої проблеми з акцентом на впровадженні інноваційних технологій та підходів, які б могли забезпечити стале виробництво продовольства та його доступність для всіх верств населення.

Для досягнення мети, були вирішені такі задачі:

- Охарактеризовано генеза теоретичних підходів до визначення глобальної продовольчої проблеми та систематизація її чинників;
- Охарактеризовано продовольче забезпечення як глобальне суспільне благо;
- Охарактеризовано глобальні індекси в оцінки продовольчої проблеми;
- Проаналізовано сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми та можливості її вирішення на засадах сталого розвитку;
- Ідентифіковано роль інтеграційних процесів у вирішенні глобальної продовольчої проблеми;
- Проаналізовано вітчизняний аграрний ресурс у системі глобальної продовольчої безпеки;
- Проаналізовано моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми;
- Розроблено глобальні стратегії вирішення продовольчої проблеми.

Об'єктом дослідження є глобальна продовольча система.

Предметом є ресурси і моделі її оптимізації та розвитку.

У кваліфікаційній бакалаврській роботі використовується комплексний підхід до аналізу та вирішення глобальної продовольчої проблеми, що включає наступні методи дослідження: аналіз наукової літератури (систематичний огляд та аналіз існуючих досліджень, публікацій та теоретичних робіт з метою ідентифікації ключових концепцій, моделей та підходів до вирішення продовольчої проблеми); статистичний аналіз (обробка та аналіз даних про виробництво, споживання,

імпорт та експорт продовольчих товарів, а також демографічних даних і даних про рівень продовольчої безпеки) та інші.

Теоретична значущість даної кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає в розвитку та уточненні існуючих теорій і моделей вирішення глобальної продовольчої проблеми. Результати дослідження сприяють кращому розумінню взаємозв'язків між виробництвом продовольства, використанням ресурсів, змінами клімату та продовольчою безпекою.

Методична значущість дослідження виявляється у розробці та апробації інноваційних методів аналізу, моделювання та оцінки ефективності різноманітних стратегій і технологій у сфері агропромислового виробництва та продовольчої безпеки. Результати роботи можуть слугувати методичною базою для подальших досліджень у цій галузі, допомагаючи науковцям та практикам в аналізі складних взаємозв'язків у глобальній продовольчій системі.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості їх застосування у вирішенні конкретних проблем продовольчої безпеки, особливо в контексті України та інших країн з подібними умовами. Рекомендації щодо оптимізації виробництва продовольства, впровадження сталих агротехнологій, поліпшення ланцюжків постачання та розробки ефективних політик можуть бути використані урядами, агропромисловими компаніями та неприбутковими організаціями для підвищення продовольчої безпеки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

1.1. Генеза теоретичних підходів до визначення глобальної продовольчої проблеми та систематизація її чинників

Багато вчених з усього світу вже вивчали питання, що стосуються забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку у своїх наукових роботах. Продовольство відіграє ключову роль як основний елемент життя, адже воно дозволяє об'єктивно оцінити якість життя населення. Показники харчування відображають рівень соціально-економічного прогресу країни, впливають на здоров'я та продовження життя людей, а також є фундаментальною умовою їхнього фізичного буття. Наявність доступу до продовольства є основоположним аспектом життя людини, який має значний вплив на здоров'я майбутніх поколінь.

У сфері досліджень, пов'язаних з трансформацією продовольчих систем у відповідь на глобальні виклики, такі як швидкі технологічні зміни, техногенні ризики та кліматичні зміни, існує велика кількість наукових робіт. Однак, попри загальноприйняте розуміння складності та многогранності цих проблем, спостерігається обмеженість досліджень, що включають кількісний аналіз взаємозв'язків між характеристиками соціально-економічної моделі країни та створенням ефективної продовольчої системи. Сьогодні виникає потреба у зміні парадигми та методів роботи з ключовими елементами системи управління економікою країни, що викликано загостренням продовольчої кризи, яка посилюється не тільки через постпандемічні та геополітичні виклики [1].

Першочергово потребує проведення аналітичних наукових досліджень для визначення оптимальної моделі соціально-економічного розвитку, що сприятиме створенню надійної продовольчої системи в різних країнах, зокрема в Україні, з врахуванням потенційних ризиків. З метою гарантування наявності безпечних, доступних за ціною та різноманітних продуктів харчування, які покривають всі

потреби у нутрієнтах, необхідно розвивати більш стабільні продовольчі системи. Такі системи мають забезпечувати продовольчу безпеку без шкоди для економічних, соціальних та екологічних основ здорового харчування наступних поколінь. В цьому контексті, продовольча безпека визначається як гарантія доступу до екологічно безпечних та корисних харчових продуктів. В деяких визначеннях продовольчої безпеки наголошується на необхідності забезпечення харчування у достатніх кількостях для підтримки здорового та активного способу життя [2]. Розвиток концепцій продовольчої безпеки можна побачити в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Хронологія концепцій продовольчої безпеки

Найменування показника	Опис
ООН (1974 р.)	На Всесвітньому харчовому саміті ООН у 1974 році продовольча безпека була визначена як забезпечення всіма необхідними продуктами харчування для підтримки здорового життя. Основна увага приділялася підвищенню продуктивності сільського господарства.
ФАО (1983 р.)	ФАО уточнила поняття, акцентуючи на доступності продуктів для всіх людей у всі часи, що мають фізичний та економічний доступ до достатньої, безпечної та поживної їжі.
Світовий банк (1986 р.)	Світовий банк розширив визначення, включивши до нього питання доступності продуктів харчування, їх використання та стабільності постачання для задоволення потреб у харчуванні.
ФАО (1996 р.)	На Саміті з продовольчої безпеки у 1996 році ФАО визначила продовольчу безпеку через чотири основні стовпи: доступність, доступ, використання та стабільність. Це підкреслило важливість не тільки фізичної та економічної доступності, але й належного харчування та стабільності у часі.
ФАО (2001 р.)	Уточнення концепції включало підкреслення значення безпечного та поживного харчування, яке задовольняє дієтичні потреби та уподобання для активного та здорового життя.
ФАО (2019 р.)	Зосередження уваги на стійкості продовольчих систем з метою боротьби з голодом та всіма формами недоїдання, а також сприяння стійкому сільському господарству.
ФАО (2020 р.)	Акцент на глобальних викликах, таких як зміни клімату, економічна нерівність і пандемії, які впливають на продовольчу безпеку, з використанням інновацій та технологій для їх подолання.
ФАО (21.10.2022 р.)	Молодість активно бере участь у Всесвітньому продовольчому форумі, який орієнтований на широкий спектр тем, від спільної розробки рішень з питань забезпечення продовольчої безпеки та зменшення впливу зміни клімату за допомогою наукових досліджень та новаторських підходів до привертання уваги до зв'язку між здоровим харчуванням та здоровою планетою.

Джерело: сформовано автором

Відсутність хоча б одного з наведених компонентів ставить під загрозу продовольчу безпеку, що може викликати продовольчу кризу. Тому надзвичайно важливо своєчасно реагувати на будь-які її прояви. Досягнення сталого розвитку поступово стає одним із ключових чинників, що визначають розвиток продовольчих систем на глобальному, національному та регіональному (локальному) рівнях. У світі спостерігається еволюція стратегічного управління розвитком продовольчих систем – від моделі продовольчого суверенітету до моделі рівного доступу до високоякісного продовольства для всіх верств населення, що є характерним для розвинених країн [3].

На основі цієї моделі необхідно розробити продовольчу систему, яка не лише є високотехнологічною, але й відповідає стандартам екологічної безпеки. Продовольча безпека включає чотири компоненти, які представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Компоненти продовольчої безпеки

Найменування показника	Опис
Доступність	Наявність продуктів харчування у країні, регіоні, чи громаді пов'язана з ефективністю їх виробництва. Проблема доступності виникає, коли не вистачає важливих ресурсів, таких як вода для зрошення, або коли земельні ділянки, що використовуються для вирощування продуктів харчування, перестають бути придатними для обробітку.
Доступ	Наявність достатньої кількості їжі сама по собі не гарантує безперешкодного доступу до неї, справжня продовольча безпека полягає у забезпеченні людей ресурсами, необхідними для отримання харчів достатньої якості. Цей доступ визначається різними фізичними, соціальними та політичними чинниками, такими як ціни, доступність постачальників та інфраструктура.
Використання	Важливо, щоб продукти харчування були не лише наявні, але й мали прийнятну якість для забезпечення продовольчої безпеки. Це означає, що харчові продукти повинні бути поживними і безпечними для споживання, надавати необхідну енергію для щоденної діяльності людини.
Стабільність	Доступ до продуктів харчування, їх наявність та використання зазвичай є стабільними з часом, але важливо уникати будь-яких загроз цій стабільності. Такі загрози можуть включати природні катастрофи, зміни клімату, конфлікти та економічні фактори, такі як коливання цін.

Джерело: [4]

Автори доповіді ФАО «Стан справ у галузі продовольства та сільського господарства. Курс на скорочення втрат та псування продовольства» (2019 р.)

вказують на прямий зв'язок між розвитком продовольчої системи та екологічною стійкістю. Зазначено, що в наступних десятиліттях завдання забезпечення населення світу харчуванням на екологічно стійкій основі стає дедалі більш складним [5].

Слід відзначити, що 14 червня 2022 року Рада Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО) ухвалила дві тематичні стратегії, які визначатимуть роботу ФАО в галузі зміни клімату та науки, технологій та інновацій протягом наступного десятиліття [6].

Стратегії були розроблені з метою сприяння виконанню Стратегічної рамки ФАО на 2022-2031 роки, яка націлена на трансформацію агропродовольчих систем і побудову продовольчо безпечного світу для всіх, відповідно до Порядку денного сталого розвитку до 2030 року. Ці стратегії були затверджені на 170-й сесії виконавчого органу ФАО, яка відбулася в Римі в понеділок і вівторок в умовах зростання кількості голодуючих і загроз глобальній продовольчій безпеці. «Ці дві стратегії є результатом наших спільних зусиль», - заявив Генеральний директор ФАО Ц. Донгю перед Радою [6].

Стратегія, спрямована на зміну клімату, буде керувати роботою ФАО в забезпеченні підтримки членів організації у їхній боротьбі з викликами, пов'язаними зі зміною клімату в агропродовольчих секторах, а також у виконанні зобов'язань, визначених у Паризькій угоді», - повідомив генеральний директор. «Стратегія науки та інновацій сприятиме мільйонам малих виробників і їх сімей, які потребують доступу до передової науки, технологій та інновацій для участі у перетворенні наших агропродовольчих систем [6].

Дві тематичні стратегії охоплюють всю глобальну агропродовольчу систему, що включає в себе весь шлях харчів від ферми до столу. Цей шлях включає вирощування, вилов, збирання, обробку, упаковку, транспортування, розповсюдження, торгівлю, купівлю, приготування, споживання та утилізацію. Агропродовольчі системи також охоплюють нехарчові продукти, такі як лісове господарство та аквакультура, а також включають у себе стале управління та збереження пов'язаних екосистем, а також всі види діяльності, інвестиції та вибір,

які відіграють важливу роль у забезпеченні нашими харчовими та сільськогосподарськими потребами. Стійкі та продуктивні земельні та водні екосистеми є основою стійких агропродовольчих систем. Недавні наукові дослідження Міжурядової групи експертів зі зміни клімату ООН (IPCC) підтверджують значні кліматичні ризики, з якими стикається планета через зростання хвиль спеки, сильних опадів, посух, пожеж та тропічних циклонів [6].

Екологічна стійкість продовольчої системи стає найважливішим завданням, що забезпечує не лише продовольчу, а й національну безпеку. Це підтверджується необхідністю досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року. Зараз ми спостерігаємо принципові зміни у різних сферах суспільного життя, зокрема, трансформація продовольчої сфери, яка робить великий внесок у процес розвитку держав. Цей внесок включає підвищення зайнятості, пом'якшення наслідків зміни клімату, поліпшення харчування та здоров'я громадян. Зростає значення продовольчої системи для забезпечення людства повноцінним та екологічно чистим харчуванням. Насправді, проблеми продовольчого забезпечення, такі як недоїдання та переїдання (включаючи надмірну вагу та ожиріння), є одними з найбільш актуальних питань, з якими сучасний світ стикається.

Частіші випадки екстремальних погодних та кліматичних явищ вже призвели до економічних втрат і поставили перед собою мільйони людей питання гострої продовольчої безпеки та загрози недостатньої безпеки води. Особливий ризик становлять для себе малі острівні держави, що розвиваються (SIDS), оскільки вони піддані збільшенню температури океану, закисленню океану та підвищенню рівня моря.

Глобальні агропродовольчі системи відповідають приблизно за третину викидів парникових газів і є серед головних жертв зміни клімату. Стратегія ФАО на період з 2022 по 2031 рік визнає їх роль у вирішенні цих проблем. Метою є створення стійких, інклюзивних та адаптивних агропродовольчих систем, які відповідають на виклики зміни клімату, сприяють економіці з низьким рівнем викидів, забезпечують достатню кількість безпечних та поживних продуктів для

здорового харчування, а також інші сільськогосподарські продукти та послуги на поточний та майбутні покоління, не залишаючи нікого позаду.

Проблема продовольства стає все більш актуальною, особливо в контексті прогнозу ФАО, що протягом наступних десятиліть попит на продукти харчування збільшиться приблизно на 60%. Це відбувається в умовах, коли обсяги природних ресурсів Землі, таких як вода, земля, енергія та сировина, стають все більш обмеженими. Загальна здатність до узагальнення різноманітних наукових досліджень дозволяє виокремити ключові напрямки перетворень в продовольчій системі.

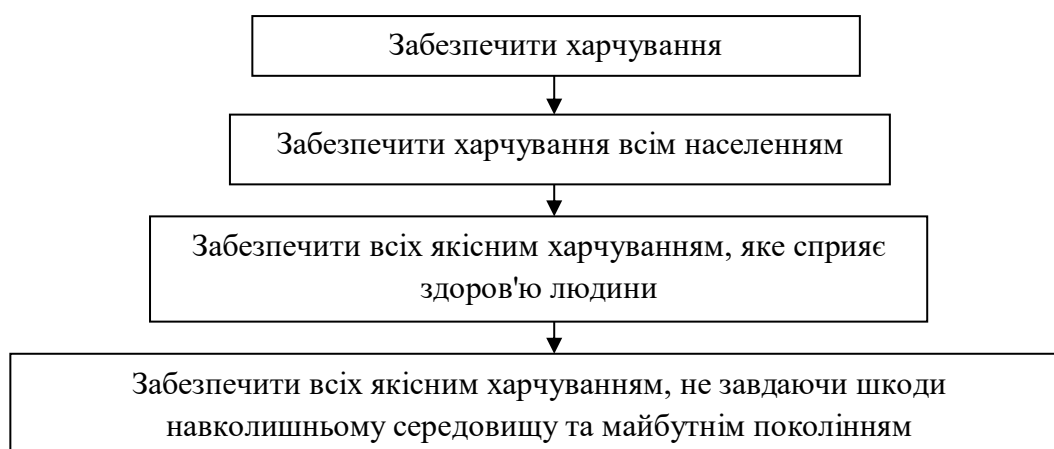

Рис. 1.1 - Схема трансформацій завдань продовольчої системи [7]

Стратегія, яку розробила ФАО, спрямована на розв'язання широкого спектру взаємопов'язаних проблем, таких як втрата біорізноманіття, занедбаність землі та навколишнього середовища, потреба в доступній відновлюваній енергії, а також питання продовольчої та водної безпеки.

Вона ґрунтується на трьох основних принципах: на глобальному і регіональному рівнях (посилення глобальної та регіональної кліматичної політики та управління); на рівні країни (збільшення здатності країн, що розвиваються, впроваджувати кліматичні заходи); і на місцевому рівні (посилення кліматичних заходів на місцях). Основна увага зосереджена на залученні фермерів, тваринників, рибалок, аквакультуристів, корінного населення та інших людей, які залежать від лісів, і включає в себе як традиційні передові практики, так і інноваційні підходи, враховуючи при цьому наукову експертизу.

Таблиця 1.3

Тенденції в споживанні, які впливають на еволюцію продовольчої системи

Фактор впливу	Опис
Вимоги безпеки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Необхідність і значимість забезпечення та гарантування безпеки харчових продуктів. 2. Склад харчових продуктів, що не містить шкідливих для здоров'я інгредієнтів. 3. Використання спеціалізованих правил, норм і стандартів якості для харчових продуктів на світовому ринку.
Вимоги здорового Харчування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продукти харчування, сприятливі для здоров'я та містять корисні інгредієнти. 2. Тенденції в органічному харчуванні Clean food. 3. Продукти, які свіжі або мінімально оброблені.
Фортифікація харчових Продуктів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищення вмісту вітамінів і мікроелементів у харчових продуктах з метою поліпшення їхніх поживних властивостей та позитивного впливу на здоров'я. 2. Нові комбінації продуктів, враховуючи життєвий стиль (наприклад, заняття спортом); продукти, сприятливі для підтримки фізичної форми. 3. Продукти, які мають високу культурну цінність та специфічний смак.
Декарбонізація і «озеленення» Виробництва	Досягнення цілей розвитку людства, таких як зменшення викидів парникових газів, захист природних ресурсів та охорона навколишнього середовища, а також підтримка сталого використання палива.

Джерело: [8]

Більшість країн, що перебувають у стані розвитку або перехідні країни, зазнають негативних наслідків від концепції глобалізації у сфері продовольства. Наприклад, сухий чи холодний клімат, неврожайні ґрунти, дефіцит води для зрошення та недостатність фінансування для інвестицій ускладнюють їхню конкурентоспроможність. Ці країни завжди мають вищі витрати на виробництво порівняно з країнами з сприятливими природно-кліматичними умовами та великими капіталовкладеннями. Відмова від підтримки власного сільського господарства та його захист через державні програми ставить ці країни перед вибором між голодом і залежністю від імпортованих продуктів харчування. Зовнішня конкуренція ускладнює можливість розвитку сільського господарства в цих країнах.

Стратегія ФАО базується на наукових досліджах та визнає важливість інновацій та інклюзивності, а також необхідність збільшення фінансових інвестицій. Організація розглядає науку та інновації як потужний каталізатор для

трансформації агропродовольчих систем і подолання проблем голоду та недоїдання. Однак цей підхід повинен супроводжуватися міцними інституціями, ефективним управлінням, політичною волею, дієвою нормативною базою та заходами для забезпечення справедливості серед учасників.

Великий успіх було досягнуто в багатьох сферах наукових та технологічних досліджень, включаючи біотехнології, аналітику даних і застосування ядерних технологій у сільському господарстві та харчовій промисловості. Партнерства між урядом та приватним сектором активно розвиваються в галузі наукових досліджень та розробок. Проте зосередженість на ринку викликає серйозні обурення через нерівний доступ до ресурсів і знань як між країнами, так і всередині соціальних груп [9].

Крім того, нахил суспільства до екологічно чистих технологій у рамках концепції «зеленої економіки» поставив перед людством завдання підвищити рівень глобальної продовольчої безпеки на новий рівень. Це викликало значне зростання світового виробництва та розподілу продуктів харчування, особливо зернових, таких як пшениця, рис і кукурудза, завдяки інтенсивному розвитку сільського господарства. Цей прогрес був досягнутий завдяки поєднанню великих інвестицій у дослідження продовольчих культур, механізації та широкого використання добрив, пестицидів і генетично модифікованих високоврожайних сортів рослин [10].

Сільське господарство призводить до від чверті до третини викидів парникових газів у світі, переважно через розчищення земель для вирощування продуктів харчування, використання добрив та утримання худоби, а також унаслідок утворення відходів. Крім того, майже чверть земельного ландшафту постраждала від деградації, що щорічно призводить до втрати приблизно 1% глобальної сільськогосподарської площі - це територія, яка може забезпечувати вирощування до 20 мільйонів тонн зернових щорічно [11]. Таким чином, при збереженні існуючих систем виробництва харчових продуктів незаперечним є негативний вплив на навколишнє середовище.

Для відповіді на дане питання важливо науково обґрунтувати принципи формування стійких систем харчування, що дозволить оперативно оцінювати наслідки ухвалення рішень і їх вплив на основні аспекти [12]:

Соціально-економічні показники розвитку країни;

1. Збалансованість ресурсів, включаючи бюджетні та економічні аспекти від реалізації конкретних заходів;
2. Впливи внутрішніх та зовнішніх процесів на розвиток країни та її економіку, зокрема її продовольче забезпечення;
3. Визначення довгострокових пріоритетів у сфері соціально-економічного розвитку, координація розробки та реалізації стратегій розвитку загалом та в окремих регіонах і секторах економіки;
4. Реалізація великомасштабних завдань та проєктів для формування стійких систем харчування шляхом узгодження планів;
5. Консолідація прийнятих у процесі стратегічного управління рішень з урахуванням бюджетних обмежень як на середньострокову, так і на довгострокову перспективу;
6. Балансування запланованих дій, що потребують значних організаційних та ресурсних витрат;
7. Проведення моніторингу реалізації прийнятих рішень.

Для досягнення визначених стратегічних цілей розумно вивчити досвід розвинених країн у виборі моделей соціально-економічного розвитку, спрямованих на створення стійкої продовольчої системи. Це включає аналіз таких аспектів, як забезпечення внутрішніх потреб населення в харчових продуктах і можливості експорту для інтернаціоналізації економіки.

Отже, продовольство є ключовим аспектом життєвого благополуччя людства. Його дефіцит зазвичай розглядається як проблема, а його відсутність - як катастрофа. Недостатність та відсутність харчів підривають продовольчу безпеку і можуть призвести до різних форм продовольчої кризи, таких як недоїдання, неповноцінне харчування або голод. Після досягнення піку на початку цього року, міжнародні ціни на харчові продукти повернулися до рівня, який спостерігався до

виникнення конфлікту в Україні. Однак багато харчових продуктів залишаються дорогими та продовжують перебувати під тиском на підвищення через різні фактори, такі як обмежені запаси, високі витрати на енергію та добрива, погана погода у деяких ключових країнах-виробниках та пов'язані з цим ризики. Ціни на продукти харчування в більшості країн зросли на 10-30 відсотків порівняно з попереднім роком, що особливо хвилює у зв'язку зі зростанням внутрішніх цін на їжу, особливо серед бідних, які витрачають більшу частку свого доходу на неї.

1.2. Продовольче забезпечення як глобальне суспільне благо

Глобальні проблеми ускладнюють розвиток світової економіки загалом та проведення реформ у системі міжнародних економічних відносин. У сфері міжнародних відносин особливе значення приділяється проблемі продовольства, яка є взаємопов'язаною з інтересами окремих осіб, соціальних груп, суспільства і всього світового співтовариства в цілому, стосовно задоволення потреб у харчових продуктах. Підходи до визначення причин глобальних проблем у сфері продовольства наведені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Підходи до визначення причин глобальних проблем у сфері продовольства

Науковці	Причини глобальних проблем
1	2
А. Сміт, А. Сен, А. да Ваал	Неспроможне державне керівництво.
У. Фогт, Ф. Осборн, Г. Бутуль, Г. Тейлор, Л. Браун	Ріст населення, що перевищує виробництво продовольства, та виснаження ресурсів сільського господарства.
О. В. Ішханов, В. І. Власов, У. Бадьян, Махедра Дев, С. Р. Османі	Недостатність фінансів для закупівлі харчових продуктів, проблема бідності.
Т. Шульц, С. Кузнець, Л. Браун, Е. Екхольм, М. І. Туган-Барановський, А. Льюїс	Відсутність необхідних знань для ефективного управління сільським господарством.
З. І. Ільїна, Л. Н. Дейнека, В. Ф. Чешко	Зменшення площі та родючості оброблюваних земель, забруднення навколишнього середовища.

Джерело: [13]

Отже, після систематизації та аналізу різноманітних підходів науковців до вивчення глобальної продовольчої проблеми можна зробити висновок, що всі

вищезгадані фактори, що призводять до голоду та недоїдання, впливають на загострення сучасної ситуації нестачі продовольства. Однак найбільш важливою серед них є бідність, яка означає нестачу коштів для придбання їжі, а також існуюча система регулювання світового продовольчого ринку [14].

Спочатку слід зазначити, що глобалізація, яка спрямована на полегшення комунікації між країнами світу, не виявилася ефективною у вирішенні проблеми продовольчої безпеки, так само як і міжнародні організації, зокрема, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) та СОТ. Зростання світової продовольчої кризи та негативні прогнози щодо подальшого зростання цін на агропродукцію підкреслюють важливість продовольчої безпеки для більшості країн світу [15]. Це призводить до того, що в економічній літературі все частіше обговорюються можливості забезпечення продовольчої безпеки за допомогою власних зусиль цих країн.

У останні роки наукова економічна література та політичне середовище активно обговорюють найбільш ефективні моделі соціально-економічного розвитку, які можуть вирішити ці проблеми, незалежно від географічного розташування та кліматичних умов. Центральними об'єктами таких дискусій є американська і скандинавська (шведська) моделі. Вчені та практики досліджують ключові аспекти цих моделей соціально-економічного розвитку, визначають фактори, що впливають на їх ефективність, а також ідентифікують проблеми, які можуть призвести до кризових явищ у системі національного господарства [10]. Наприклад, однією з поширених тез є те, що здатність країн зменшувати рівень недоїдання в умовах зміни клімату в значній мірі залежить від їх валового внутрішнього продукту та траєкторій економічного зростання.

Динаміка населення, що спостерігається у різних країнах світу, включаючи Китай, Індію, країни Африки та інші, викликає новий витік проблеми забезпечення продуктами харчування. Розвиток продуктивних сил не завжди може забезпечити всіх мешканців планети необхідними продуктами. На це впливають кризові ситуації, природні катастрофи, а також неефективне використання потенціалу сільського господарства.

Якість харчування залежить не лише від споживача, але й від виробника, його використовуваних сировини, технологій переробки та зберігання продуктів, а також від строків постачання споживачам. Ці фактори спільно впливають на здоров'я нації, її продуктивність та тривалість життя.

Сучасні автори акцентують увагу на необхідності поліпшення якості харчування шляхом розширення асортименту продуктів та збільшення виробництва за допомогою державної підтримки та впровадження інноваційних технологій [16]. Інноваційні методи виробництва харчових продуктів повинні забезпечити наявність всіх компонентів повноцінного харчування, включаючи жири, білки, вуглеводи, макро- та мікроелементи, амінокислоти.

На сьогоднішній день загроза продовольчої кризи посилила серйозність ситуації в агропромисловому секторі. Серед ключових факторів і загроз продовольчої кризи можна виділити нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні, недостатню регуляцію на валютному ринку, значне зростання цін на продукти харчування та комунальні послуги. Розв'язання цих проблем є першочерговим кроком до підвищення якості життя населення та забезпечення продовольчої безпеки.

Неможливість задовольнити потреби значної частини населення країни в раціональному харчуванні обумовлюється кількома факторами. Серед них важливість великої різниці в рівнях доходів, низький рівень мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, які розраховані лише на мінімальне фізіологічне задоволення потреб у харчуванні, без врахування соціальних потреб [17]. Низька платоспроможність населення має негативний вплив на розвиток виробництва продуктів харчування.

У 2019 році до переліку факторів, що впливають на продовольчу безпеку, додалася пандемія COVID-19. Ця пандемія поставила під загрозу джерела доходів майже мільярда людей. Втрата роботи та зменшення доходів можуть призвести до зниження глобального попиту на окремі продукти харчування. Крім того, втрата фінансових ресурсів серйозно ускладнює можливість вразливих домогосподарств отримати доступ до необхідних продуктів харчування. За прогнозами ФАО,

внаслідок зменшення валового внутрішнього продукту через кризу, спричинену пандемією COVID-19, кількість людей, які стикаються з недоїданням у країнах, що є чистими імпортерами продуктів харчування, може збільшитися від 14,4 до 80,3 мільйонів осіб.

Загальна схема формування механізмів забезпечення продовольчої безпеки в сучасному світі фокусується на ідентифікації факторів, які призводять до загроз у цій сфері, як це показано на рис. 1.2.

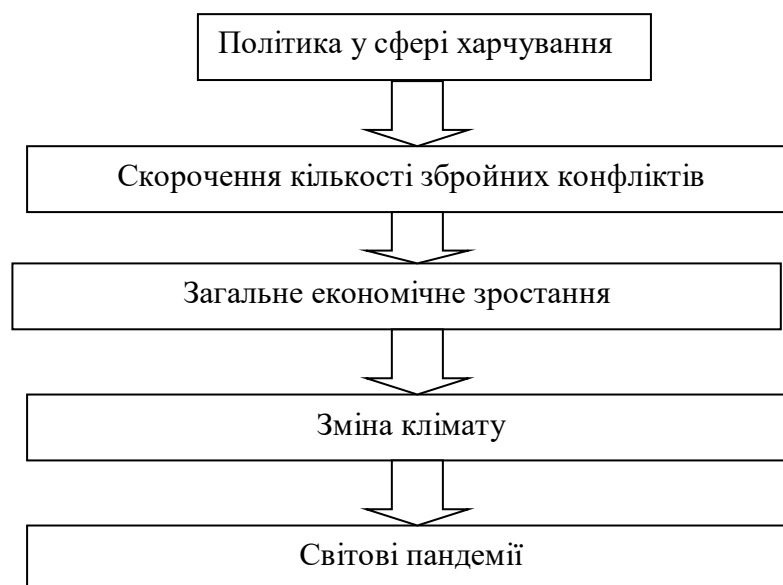

Рис. 1.2 - Схема формування механізмів розвитку продовольчої безпеки

Конфлікти негативно впливають на всі аспекти агропродовольчих систем, від виробництва та збирання врожаю до його обробки та транспортування, а також забезпечення виробничими ресурсами, фінансуванням, збутом та споживанням. Приклади прямого впливу включають зруйнування продовольчих активів і ресурсів для виживання, що може призвести до серйозних порушень і обмежень у торгівлі товарами та послугами, негативно впливаючи на наявність харчових продуктів, включаючи високу якість, та їх ціни. Крім того, конфлікти можуть спричинити глибоку економічну рецесію, спровокувати інфляцію, призвести до безробіття, обмежити фінансування систем охорони здоров'я та соціального захисту, що може вплинути на наявність продовольства на ринках та його доступність, породити проблеми з харчуванням та здоров'ям.

Конфлікти та війни мають значний вплив на формування продовольчого потенціалу країн та регіонів (див. табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Фактори впливу конфліктів та війн на формування продовольчого потенціалу

Фактор	Опис
Знищення аграрної інфраструктури	Війни та конфлікти часто призводять до руйнування важливих елементів сільськогосподарської інфраструктури, таких як зрошувальні системи, сховища для зберігання врожаю та переробні підприємства. Це безпосередньо впливає на здатність країни виробляти та зберігати достатній обсяг продовольства.
Переривання ланцюжків поставок	Конфлікти можуть перервати транспортні маршрути та ланцюжки поставок, зробивши неможливим поставлення сільськогосподарської продукції до ринків або імпорт необхідних ресурсів, таких як насіння або добрива. Це підвищує ціни та обмежує доступність продовольства.
Втрата робочої сили	Війни та збройні конфлікти часто призводять до людських втрат та переміщення населення, що зменшує доступність робочої сили для сільськогосподарських робіт. Втрата фахівців та робітників може серйозно затримати виробництво та збір врожаю.
Погіршення умов для ведення сільського господарства	Військові дії можуть призвести до забруднення земель та водних ресурсів, що робить їх непридатними для сільськогосподарського використання. Також, замінування територій створює додаткові ризики для фермерів та обмежує доступ до родючих земель.
Нестабільність та втрата інвестицій	Війни та конфлікти створюють політичну та економічну нестабільність, що відлякує інвесторів та зменшує фінансування сільськогосподарського сектору. Відсутність інвестицій у технології, дослідження та розвиток призводить до відставання в агротехнічних інноваціях та зниження продуктивності.

Джерело: сформовано автором

Зміни клімату та екстремальні явища, що вони викликають, мають широкий спектр негативних наслідків для продовольчих систем. Ці фактори знижують продуктивність сільського господарства та змушують країни звертатися до імпорту продуктів харчування для компенсації втрат від внутрішнього виробництва. Природні лиха, пов'язані зі зміною клімату, можуть серйозно позначитися на всіх етапах виробництва та збуту продовольчої продукції, призводячи до негативних

наслідків як для сектору сільського господарства загалом, так і для продовольчого та не продовольчого агропромислового виробництва.

Зміна клімату та зростаюча частота та інтенсивність екстремальних погодних явищ становлять серйозну загрозу для досягнень у боротьбі з голодом та недоїданням [19]. У країнах, де сільське господарство є важливим джерелом засобів існування для великої частини населення, проблема голоду ще більше загострюється через чутливість сільськогосподарської системи до недостатнього опадів, коливань температури та тривалих періодів посухи.

У багатьох регіонах спостерігається збільшення сили та частоти екстремальних погодних явищ, особливо там, де середня температура зростає: збільшується кількість жарких днів, а максимальні температури стають ще вищими. Ці екстремальні температури пов'язані зі збільшенням смертності, зниженням працездатності, впливають на врожайність та інші аспекти, що негативно впливають на продовольчу безпеку та харчування населення. В той же час уповільнення економічного зростання та економічні спади, які призводять до збільшення безробіття та зменшення доходів, також впливають на продовольчі системи шляхом ускладнення доступу населення до продуктів харчування, зокрема з економічної точки зору. Це відбувається незалежно від причин, чи то через ринкові коливання, торгові конфлікти, політичні турбулентності або глобальні пандемії, такі як COVID-19.

Фінансова недосяжність збалансованих харчових раціонів є результатом впливу різних факторів на доходи населення та ціни на поживні продукти на різних етапах продовольчого ланцюга. Цей аспект, впливаючи всередині системи постачання їжі, негативно впливає на безпеку та якість харчування. Бідність та соціальна нерівність є ключовими структурними факторами, які посилюють негативний вплив інших чинників [20]. Ці аспекти відображаються у всіх елементах продовольчих систем та впливають на економічну доступність здорових продуктів харчування та показники продовольчої безпеки. Пандемія COVID-19 стала глобальною катастрофою, яка завдала величезного збитку людству. Масштаби та наслідки COVID-19 є безпрецедентними [20].

За оцінками Світового банку, економічні наслідки пандемії призвели до того, що близько 100 мільйонів осіб опинилися в умовах бідності. Різке збільшення безробіття, зниження рівня доходів і зростання цін на продукти харчування суттєво позначилися на можливостях людей отримати достатньо продовольства як у високорозвинених, так і в країнах, які розвиваються [11].

Пандемія COVID-19 стала серйозною загрозою для виробництва та попиту на продукти харчування, відчутно погіршивши ситуацію з наявністю їжі в різних країнах. Введені заходи для стримування поширення COVID-19, такі як введення фізичного дистанціювання, спричинили перерви у виробництві, переробці та постачанні продовольчих товарів, що призвело до підвищення цін на їжу та скорочення запасів деяких продуктів. Відповідно, ці перерви у функціонуванні продовольчих систем можуть призвести до втрати до 451 мільйона робочих місць, що становить близько 30% всіх робочих місць у продовольчих системах світу [21].

Окрім впливу на продовольчі системи, зазначені драйвери та фундаментальні структурні фактори привели до послаблення продовольчої безпеки та вплинули на зниження якості харчування через комплексний вплив на інші системи, такі як екосистеми та системи охорони здоров'я.

Оскільки ці ключові фактори негативно впливають на продовольчу безпеку та харчування, спричиняючи взаємне погіршення у всіх компонентах продовольчих систем (а також через взаємодію між цими та іншими системами), підхід, заснований на аналізі продовольчих систем, є важливою складовою для кращого розуміння цих взаємозв'язків та визначення точок втручання для вирішення цих проблем.

Слід підкреслити, що пострадянські країни можна класифікувати на дві основні категорії з огляду на їх підходи до забезпечення продовольчої безпеки: ті, що ставлять за мету самодостатність у продовольстві, та ті, що слідують принципам та стратегіям Організації Об'єднаних Націй з продовольства та сільського господарства (ФАО). В пострадянському просторі ключові економічні стратегії, спрямовані на розвиток продовольчого потенціалу, охоплюють чотири напрямки:

оновлення аграрного сектору, застосування торговельних регулятивів, контроль за цінами на продукти харчування та управління запасами продукції [22].

Ці стратегії визначають ключові інструменти та методики, що впливають на продовольчу безпеку у регіоні. Впровадження політики у сфері продовольства в пострадянських державах демонструє її значний вплив на зниження рівня бідності та сприяння економічному розвитку, з особливою вигодою для малозабезпечених верств населення. При цьому акцент зміщується з кількості на якість харчування.

1.3. Глобальні індекси в оцінці продовольчої проблеми

Забезпечення продовольчої безпеки є ключовою складовою вирішення світової продовольчої проблематики. Для оцінки стану продовольчої безпеки на глобальному рівні багато дослідників вдаються до використання Індексу глобальної продовольчої безпеки (GFSI), який складається на основі показників, що відображають доступність та споживання продовольства, наявність достатнього обсягу продуктів харчування, якість та безпеку харчових продуктів, а також здатність країни адаптуватися до змін клімату та ефективно реагувати на ризики, пов'язані з природними ресурсами.

Однак, важливо зазначити, що наразі цей індекс обчислюється лише для 113 країн світу, що є суттєвою обмеженістю цього методу оцінювання рівня продовольчої безпеки (див. табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Індекс глобальної продовольчої безпеки у країнах топ-10 та 10 відстаючих країн у 2022 р.

Місце у рейтингу	Країна	Індекс	Доступність	Наявність	Якість і безпека	Стійкість
1	Фінляндія	83,7	91,9	70,5	88,4	82,6
2	Ірландія	81,7	92,6	70,5	86,1	75,1
3	Норвегія	80,5	87,2	60,4	86,8	87,4
4	Франція	80,2	91,3	69,0	87,7	70,3
5	Нідерланди	80,1	92,7	70,7	84,7	69,2
6	Японія	79,5	89,8	81,2	77,4	66,1
7	Швеція	79,1	91,9	68,3	85,0	68,3
8	Канада	79,1	88,3	75,7	89,5	60,1
9	Об'єднане Королівство	78,8	91,5	71,6	77,6	71,1
10	Португалія	78,7	90,0	77,0	79,8	64,5
106	Венесуела	42,6	41,8	36,7	51,5	41,4
107	Нігерія	42,0	25,0	39,5	55,6	53,7
108	Бурунді	40,6	32,5	41,4	52,4	38,6
108	Мадагаскар	40,6	39,5	43,0	34,9	44,9
110	Сьєрра-Леоне	40,5	36,6	35,5	41,8	49,8
111	Ємен	40,	46,4	26,9	48,7	37,8
112	Гаїті	38,5	32,8	49,6	37,9	34,2
113	Сирія	36,3	32,0	26,6	50,8	38,4

Джерело: [23]

У спільній доповіді кількох міжнародних організацій за 2021 рік про стан справ у галузі продовольчої безпеки та харчування у світі зафіксовано, що в умовах пандемії COVID-19 масштаби голоду в світі значно зросли. Не було жодного регіону світу, який би unikнув збільшення кількості населення, що страждає від голоду та не має доступу до достатньої кількості продовольства.

Після п'яти років відносної стабільності показник поширеності недоїдання за один рік зріс на 1,5 пункту, досягнувши рівня приблизно 9,9%, що подальше ускладнює завдання ліквідації голоду до 2030 року. У 2020 році, в умовах гострої відсутності продовольчої безпеки, перебувало майже 12% населення світу - 928 мільйонів осіб, що на 148 мільйонів більше, ніж у 2019 році. Таку ситуацію можна вважати агропродовольчою кризою [24].

Наявність кризових ситуацій вважається властивою світовій продовольчій системі. Протягом поточного століття можна виділити два періоди, які визнаються

кризовими: з 2007 по 2011 рік та з 2020 року до теперішнього часу. При цьому в різних дослідженнях хронологічні межі та періодизація агропродовольчих криз можуть відрізнятися, що зумовлено різними підходами вчених та практиків до визначення самого явища [25]. В наш час, як і раніше, основними ознаками агропродовольчої кризи вважаються різке змінення цін на основні продовольчі товари, погіршення доступу до продовольства для малозабезпечених верств населення, зростання кількості людей, які стикаються з голодом, а також занепад дрібних і середніх товаровиробників.

Сучасна агропродовольча криза стає особливо надзвичайною через поглиблення її впливу під час пандемії COVID-19, яка відбувається на фоні загального сповільнення економічного розвитку по всьому світу, збільшення безробіття та зниження платоспроможності населення. Експерти оцінюють, що на початкових етапах пандемії COVID-19 у сфері агропродовольства опинилися під загрозою 35% працездатного населення, включаючи 21% працівників сільського господарства, приблизно по 60% у секторах переробки, обслуговування та розподілу продовольства, 40% у транспорті та 15% у науково-дослідницьких роботах [9]. Це призвело до зниження попиту на продовольство, особливо на високо додані продукти, що змінило обсяги і структуру споживання. Одночасно зменшення інвестиційної активності в аграрному секторі загострило проблеми виробництва для фермерів, особливо у країнах, що розвиваються. Дослідники відзначають збільшення значення зовнішньої торгівлі в забезпеченні продовольством у цей період.

Важливо підкреслити, що міжнародні організації вже до 2022 року попереджали про загрозу погіршення продовольчої безпеки для найбільш вразливих груп населення через зростання цін внаслідок зниження реальних заробітних плат та розриву між ними та доходами [25]. Такий самий висновок зробили й дослідники, вказавши, що до кризових симптомів у сфері продовольства під час пандемії до 2020 року додалася так звана структурна вразливість.

Один з найважливіших показників стану продовольчого ринку та наявності кризових ситуацій - це зміна цін на основні продукти харчування. Цінова динаміка,

особливо за індексом продовольчих цін FAO, є найбільш відбитковим показником [26].

Основні причини підвищення цін на продукти харчування були поглиблені геополітичними факторами та природно-кліматичними умовами. Свідченням цього стало збільшення вартості ресурсів, необхідних для виробництва аграрної сировини, зокрема енергоносіїв та мінеральних добрив. Обмеження, що були введені на міжнародне переміщення товарів у лютому-березні 2022 року різними країнами, спричинили подальше зростання цін, особливо актуальне для зернових культур та рослинних олій (див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Індекс продовольчих цін у світі за 2006–2024 роки

Рік	Продовольчих цін	На м'ясо	На молочну продукцію	На зернові	На рослинні олії	На цукор
2006	72,6	70,5	73,1	71,2	70,5	91,4
2007	94,3	76,9	122,4	100,9	107,3	62,4
2008	117,5	90,2	132,3	137,6	141,1	79,2
2009	91,7	81,2	91,4	97,2	94,4	112,2
2010	106,7	91,0	111,9	107,5	122,0	131,7
2011	131,9	105,3	129,9	142,2	156,5	160,9
2012	122,8	105,0	111,7	137,4	138,3	133,3
2013	120,1	106,2	140,9	129,1	119,5	109,5
2014	115,0	112,2	130,2	115,8	110,6	105,2
2015	93,0	96,7	87,1	95,9	89,9	83,2
2016	91,9	91,0	82,6	88,3	99,4	111,6
2017	98,0	97,7	108,0	81,0	101,9	99,1
2018	95,9	94,9	107,3	100,8	87,8	77,4
2019	95,1	100,0	102,8	96,6	83,2	78,6
2020	98,1	95,5	101,8	103,1	99,4	79,5
2021	125,8	107,7	119,6	131,2	164,9	109,3
2022	144,7	118,8	149,5	154,7	187,8	114,5
2023	119,1	111,3	118,8	122,8	122,3	134,2
2024	118,0	109,8	118,9	120,1	122,5	135,3

Джерело: [27]

Зміни в цінах, які відбулися в ході поточної кризи з початку 2020 року, відрізняються від подій 2007–2008 років, за словами Д. Шмідхубера та Б. Кіао. На початку кризового періоду, за винятком невеликого підвищення міжнародних цін на пшеницю та рис, ціни на більшість інших основних продуктів харчування фактично знизилися, особливо на рослинні олії та цукор. Однак згодом динаміка

цін стала неоднозначною, з високою амплітудою коливань. Ціни на базові продукти харчування досягли свого історичного максимуму, і тренд на ринку ресурсів став неоднозначним.

Множинні аспекти продовольчої проблематики вимагають інтегрованого підходу до вирішення основних та актуальних викликів. Сформована в контексті кризи, спровокованої пандемією COVID-19, концепція переосмислення продовольчих систем на теоретичному та декларативному рівнях спрямована на досягнення цієї глобальної мети [28]. Проте, реалізація заходів, що забезпечують економічний та фізичний доступ до продовольства, у сучасних умовах часто зустрічає значні труднощі.

Отже, поточна агропродовольча криза створює складнощі для глобальної продовольчої сфери. Це особливо відчутно у ринковому середовищі через зростання цін та порушення нормального функціонування глобальних ланцюжків поставок.

Дестабілізація діяльності виробників сировинних та готових продовольчих товарів через ринкові дисбаланси має негативний вплив на сферу споживання, обмежуючи можливості доступу до джерел харчування для вразливих верств населення. Нові виклики, що стоять перед глобальним співтовариством у забезпеченні продовольством населення, вимагають пошуку рішень на місцевому рівні, що вже знайшло відображення у введенні заборон на експорт продовольства та використанні тарифних заходів.

Україні приписують роль стабілізуючого механізму у системі забезпечення населення світу продовольством, але цей механізм наразі не може бути реалізований через санкційний тиск, що спричинив розрив традиційних логістичних ланцюжків. У цих умовах доцільно зосередитись на вирішенні внутрішніх проблем забезпечення продовольчої безпеки населення України. Відновлення логістики продовольства на світових ринках дозволить Україні знову відігравати ключову роль у вирішенні глобальних продовольчих проблем.

Глибоке дослідження впливових чинників на стан продовольчої безпеки країн показало, що ключовими факторами, що формують сучасні тренди у розвитку

продовольчого потенціалу, є: військові конфлікти, глобальні пандемії як COVID-19, зміни клімату з їх екстремальними проявами, уповільнення економічного зростання та рецесії, а також політики у сфері продовольства. Тому важливо підходити до вирішення цих проблем комплексно, розробляючи та впроваджуючи заходи, спрямовані на мінімізацію або нейтралізацію їхнього негативного впливу в цілому, а не лише ізольовано в окремих секторах або галузях. Ефективне вирішення продовольчих проблем залежить від застосування країною добре спланованої політики розвитку аграрного сектору.

Висновки до Розділу 1

Розвиток теоретичних підходів до розуміння глобальної продовольчої проблеми свідчить про її багатогранність і складність. З часом визначення проблеми еволюціонувало від простого дефіциту продовольства до комплексного аналізу, що включає доступність, використання, стабільність та якість харчування. Систематизація чинників, що впливають на продовольчу безпеку, включає кліматичні зміни, політичні нестабільності, економічні коливання та технологічний розвиток, підкреслюючи необхідність інтегрованого підходу для її вирішення на глобальному рівні.

Продовольче забезпечення як глобальне суспільне благо вимагає спільних зусиль міжнародної спільноти для забезпечення доступу до достатнього, безпечного та поживного харчування для всіх людей. Визнання продовольчого забезпечення глобальним благом підкреслює важливість універсального доступу до харчування як основи стабільності, миру та розвитку суспільств. Це вимагає від урядів, міжнародних організацій та громадянського суспільства координації дій, спрямованих на вирішення проблеми голоду та недоїдання через інвестиції в сільське господарство, підвищення ефективності харчових систем та зменшення втрат продовольства.

Глобальні індекси в оцінці продовольчої проблеми, такі як Індекс глобальної продовольчої безпеки (GFSI), надають важливі інструменти для вимірювання та

аналізу рівня продовольчої безпеки в різних країнах та регіонах. Ці індекси допомагають ідентифікувати ключові слабкі місця та прогалини в харчових системах, сприяючи розробці цілеспрямованих політик та програм. Використання глобальних індексів для оцінки продовольчої безпеки дозволяє міжнародній спільноті краще розуміти масштаби проблеми та ефективно розподіляти ресурси для її подолання, стимулюючи прогрес у досягненні глобальних цілей у сфері продовольства.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

2.1. Сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми та можливості її вирішення на засадах сталого розвитку

Наслідки глобальних змін клімату стають дедалі помітнішими. Це підштовхує фахівців та науковців до того, щоб переглянути структуру посівних площ, зосереджуючись на культурах, які мають високий адаптивний потенціал [29]. На сьогодні сучасні компанії високо цінують стратегічний менеджмент і ретельно розробляють стратегії розвитку заздалегідь. Стратегічний менеджмент визначається як управлінська практика, спрямована на розробку та реалізацію рішень, спрямованих на ефективне використання ресурсів компанії для досягнення стратегічних цілей [2]. Це є фундаментом, що створює можливість адаптації до конкурентного середовища під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

Протягом останніх десятиліть продовольчі системи забезпечували широкий асортимент харчових продуктів, необхідних для ростучого та все більш міського населення світу. Однак багато з цих систем не змогли забезпечити належний доступ до безпечних та поживних продуктів для повноцінного харчування всього населення планети. Зазначено, що ще до початку пандемії COVID-19 три мільярди людей не мали можливості навіть дозволити собі здорове харчування [22]. Більше того, населення світу все більше вживає висококалорійні харчові продукти та напої, які містять значну кількість жирів, цукрів і/або солі [30]. Недостатність продовольчих систем у забезпеченні домогосподарствам достатнього доступу до здорових харчових продуктів, особливо в умовах обмежувальних заходів, спрямованих на стримування поширення безперервної пандемії COVID-19, підкреслює необхідність перетворення продовольчих систем з метою забезпечення доступу до здорових раціонів харчування для всіх [17]. Це перетворення набуває нагального значення у вирішенні найскладніших проблем сталого розвитку, зокрема у забезпеченні доступу до достатньої кількості харчових продуктів, боротьбі з голодом та забезпеченні продовольчої безпеки до 2030 року.

Ряд факторів, що впливають на продовольчі системи, викликають зростаючий негативний вплив на стан продовольчої безпеки та харчування у всьому світі. Основними серед них є конфлікти, пандемія COVID-19, зміни клімату та екстремальні його прояви, а також уповільнення економічного зростання та економічні спади, які поглиблюють злидні та нерівність. Проте перетворення продовольчих систем у напрямі забезпечення їх стійкості до цих факторів та стимулювання доступності економічно доступних здорових раціонів харчування на принципах стійкості та інклюзивності є потужним драйвером для ліквідації голоду, забезпечення продовольчої безпеки, забезпечення повноцінного харчування і відновлення необхідних темпів задля досягнення Цілей сталого розвитку №2 [31].

Однією з ключових перешкод, що ускладнює можливість успішної модернізації продовольчих систем, є відсутність комплексної спрямованості глобальних, національних та регіональних політичних заходів, стратегій, законодавчих механізмів та інвестицій. Замість цього вони роздроблені та спрямовані на вирішення окремих аспектів проблеми.

Трансформація продовольчих систем з метою мінімізації негативного впливу ключових чинників, що формують продовольчий потенціал, вимагає комплексного підходу.

Таблиця 2.1

Основні напрями трансформація продовольчих систем

Напрями	Опис
1	2
Підвищення стійкості до кліматичних змін	Адаптація аграрного сектора до змін клімату через впровадження стійких сільськогосподарських практик, таких як зберігаючи землеробство, використання водних ресурсних технологій та розробка та впровадження сортів рослин, стійких до екстремальних погодних умов.
Зменшення впливу війн та конфліктів	Зміцнення міжнародного співробітництва та дипломатії для запобігання конфліктам, що можуть перешкоджати продовольчому забезпеченню. Підтримка миро будівних ініціатив та створення механізмів швидкого реагування на продовольчі кризи, викликані конфліктами.

Продовження табл. 2.1

1	2
Адаптація до економічних спадів	Розробка фінансових інструментів та механізмів соціального захисту для підтримки населення та фермерів під час економічних спадів. Стимулювання інвестицій у сільськогосподарський сектор для підтримки економічного зростання.
Впровадження інновацій та технологій	Залучення наукових досліджень та інновацій для підвищення продуктивності сільського господарства, зменшення втрат та марнотратства продовольства, а також покращення логістики та ланцюжків поставок.
Покращення харчової політики	Розробка та впровадження політик, що сприяють здоровому харчуванню та доступності високоякісних продуктів харчування для всіх верств населення. Зміцнення місцевих харчових систем та підтримка малих та середніх агропідприємств.
Міжнародне співробітництво	Зміцнення глобальних партнерств та міжнародного співробітництва для координації зусиль щодо забезпечення продовольчої безпеки, обміну знаннями та найкращими практиками.

Джерело: [32]

Розробка та реалізація гуманітарних програм у регіонах, які стали жертвами конфліктів та воєнних дій, є критично важливим завданням. Значна частина населення, яке стикається з проблемою недоїдання, проживає у країнах, де тривають конфлікти та війни. Тому важливо забезпечити, щоб інвестиції та заходи, спрямовані на вирішення нагальних проблем відсутності продовольчої безпеки та недостатнього харчування, здійснювалися паралельно з ініціативами з миротворчості та зниження рівня конфліктів, а також були узгоджені з довгостроковими стратегіями соціально-економічного розвитку. Умови конфліктів та війни значно ускладнюють функціонування продовольчих систем на різних етапах, що призводить до утрудненого доступу людей до необхідних продуктів харчування [33].

Під час пандемії COVID-19 країни, що перебувають у конфлікті чи війні, зазнали особливих труднощів. Обмеження на пересування часто перешкоджали наданню гуманітарної допомоги та інших форм підтримки для біженців та внутрішньо переміщених осіб, які потребують достатнього доступу до поживних харчових продуктів. У випадках, коли конфлікти мають структурні причини, такі як конкуренція за природні ресурси, зокрема, земельні ділянки, ліси, рибні угіддя

та водні ресурси, це може призвести до серйозної економічної кризи. Необхідні політичні заходи, підтримані інституційними та правовими реформами, мають бути спрямовані на усунення цих причин і пом'якшення, а в мірі можливості – на запобігання їх впливу на продовольчі системи, продовольчу безпеку та економіку загалом. Зокрема, в умовах тривалих криз, коли можливі тривалі періоди низького рівня конфліктів та довготривале віддалене проживання населення, надзвичайно важливо зберігати виробництво продовольства та сільське господарство, підтримувати продовольчі ланцюги постачання та забезпечувати доступ до поживних харчових продуктів та здорового харчування для населення [34].

Використання можливостей молоді є ключовим фактором у перетворенні продовольчих систем. Розвиток їх професійних вмінь та активна участь у громадському житті, наслідування успіхів інших осіб та наставництво визначаються як основні умови для розвитку їх підприємницьких та інноваційних потенціалів. Зазвичай економічна стагнація та обмежені можливості зайнятості у сільських районах є основною причиною примусової міграції молоді. Отже, у контексті плану збільшення інвестицій необхідно розглядати конкретні заходи для забезпечення доступу молоді до продуктивних ресурсів та ринків, формування та підтримання їх зв'язків, а також залучення молоді до процесу ухвалення рішень. Також потрібно вирішувати питання, пов'язані з соціальними нормами, які можуть утруднювати використання нових можливостей сільською молоддю, особливо тих, що належать до вразливих груп.

У випадку успішної роботи у визначеному напрямку можна досягти зменшення екстремальної бідності та структурної нерівності через швидке перетворення продовольчих систем, що відповідає інтересам як найменш забезпечених груп, так і всього населення. Зміна у споживчій поведінці та харчовому раціоні на сприятливі для здоров'я людини та середовища може стати результатом. Доступ до харчових продуктів та здорових харчових раціонів не обов'язково обмежується лише їх вартістю та економічною доступністю. Структура харчування визначається численними аспектами продовольчого середовища, такими як культура, мова, кулінарна традиція, знання, моделі споживання, харчові

вподобання, релігійні та етичні переконання. Зміни в структурі харчового раціону є постійним явищем, що може мати як позитивний, так і негативний вплив на здоров'я людини та стан навколишнього середовища [35].

Проте, більшість продовольчих систем мають приховані втрати, які стосуються здоров'я людей і стану навколишнього середовища, і часто їх ігнорують. Ці втрати, які не можна виміряти безпосередньо, не враховуються при формуванні цін на продукти харчування, що може загрожувати стійкості продовольчих систем [36]. Отже, враховуючи умови і моделі споживання в конкретних країнах, необхідно розробити політичні заходи, законодавство та інвестиції, спрямовані на створення більш здорового продовольчого середовища і надання споживачам необхідних прав і можливостей для отримання поживних, здорових та безпечних харчових раціонів з меншим негативним впливом на навколишнє середовище.

Посилення реклами та збільшення асортименту харчових продуктів глибокої переробки призводить до збільшення споживання нездорових раціонів, які можуть шкодити здоров'ю людей різного віку. Наприклад, реклама заміників грудного молока може сприяти відмові матерів від грудного вигодовування. Більші харчові компанії спрямовують свої збутові стратегії, переважно, на молодь, тоді як також швидко розширюється місцеве виробництво висококалорійних харчових продуктів, які мають мінімальну поживну цінність. У результаті цих змін у всіх регіонах світу спостерігається зростання показників надмірної ваги та ожиріння у дітей з тим же (або навіть більшим) темпом, що й зниження недостатньої ваги [9].

Складання узгодженого комплексу заходів політики та інвестицій починається з глибокого аналізу ситуації, що враховує її специфіку для більш детального розуміння контексту країни, включаючи характер і інтенсивність основних факторів, що впливають на продовольчі системи, та поточний стан продовольчої безпеки та харчування. Такий аналіз також спрямований на ідентифікацію відповідних суб'єктів, установ та механізмів загального керівництва. Оцінка ситуації з урахуванням її специфіки дозволить визначити оптимальне поєднання напрямків дій щодо трансформації продовольчих систем,

враховуючи вплив основних факторів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування. Також буде визначено, які заходи політики та інвестицій слід включити до комплексу заходів для досягнення оптимальних результатів [37].

Пропоновані етапи в рамках ініціативи по удосконаленню продовольчих систем мають на меті зменшення шкідливого впливу шляхом підвищення взаємодії та координації в процесі розробки та впровадження політик у всіх сферах, зосереджуючись на стратегічних інвестиціях з боку держави та приватного сектору. Це передбачає відхід від фрагментованих і відомчих рішень на користь створення інтегрованих комплексів політичних заходів, інвестицій і законодавчих ініціатив, орієнтованих на специфічні напрями удосконалення, які враховують регіональні особливості та надають можливість безпосередньо адресувати виклики у сфері продовольчої безпеки та якості харчування.

Узгодженість політики передбачає, що виконання заходів у одній сфері не порушує ефективність роботи в інших галузях, а в ідеальному випадку сприяє її підвищенню у кількох областях, що залучаються, з урахуванням всіх включених систем. Каталізатори виступають важливими факторами для досягнення найкращих позитивних результатів та зменшення негативних наслідків трансформації. Дотримання цих принципів набуває критичного значення для створення комплексних програм модернізації, які включають політичні, інвестиційні та законодавчі заходи, що відповідають потребам всіх зацікавлених сторін та мінімізують компроміси.

Суттєвий внесок у реалізацію ефективної аграрної політики в Україні робить Європейський Союз, зокрема через взаємодію в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ця співпраця спрямована на підтримку розвитку аграрного сектору та сільських регіонів шляхом наближення політик, законодавства та нормативного регулювання України до стандартів ЄС. У фокусі взаємодії - вдосконалення взаємного розуміння аграрної політики, зміцнення адміністративних можливостей на різних рівнях управління, розвиток сталого аграрного виробництва, обмін знаннями та передовими практиками у галузі

агрополітики, збільшення конкурентоспроможності аграрного сектору, підвищення ефективності та прозорості аграрних ринків, розширення інноваційної діяльності, а також гармонізація підходів до аграрної політики на міжнародному рівні.

Зокрема, Україна та ЄС узгодили впровадження політики підвищення якості сільськогосподарської продукції шляхом введення відповідних заходів у сфері стандартизації, вимог до виробництва та контролю якості. Аграрні підприємства отримають розширені можливості для співпраці та обміну знаннями, досвідом і технологіями, особливо в галузі органічного землеробства та біотехнологій, з відповідними компаніями та профільними агентствами ЄС. Адаптація стандартів сільськогосподарської продукції та інфраструктури аграрних ринків сприятиме спрощенню доступу продукції українських аграрних компаній на ринок ЄС.

Згідно з Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС, домогосподарства отримують можливість споживати вищу якість аграрної продукції, в тому числі завдяки підвищенню екологічних стандартів виробництва. Розвиток сільського господарства може позитивно позначитися на зростанні зайнятості та благополуччі місцевих громад у сільських районах країни. Держава може модернізувати свою аграрну політику відповідно до законодавства ЄС та вдосконалити планування, розробку та впровадження відповідних політичних та підтримуючих механізмів на різних рівнях. Крім того, можливе інтегрування сільськогосподарської політики та політики розвитку сільських регіонів. Одночасно розвиток стандартів та інфраструктури аграрного ринку вимагатиме додаткового фінансування з державного бюджету та зміцнення інституційної потужності відповідних державних органів.

На підставі проведеного аналізу можна визначити наступні напрями трансформації продовольчих систем для мінімізації негативного впливу ключових факторів, що впливають на формування продовольчого потенціалу:

1. Розроблення та втілення гуманітарних ініціатив у зонах, постраждалих від війн та конфліктів: програми повинні забезпечувати невідкладну допомогу в

продовольстві, а також сприяти відновленню аграрної інфраструктури та виробництва.

2. Зміцнення стійкості вразливих груп населення перед обличчям негативних економічних умов: реалізація програм соціального захисту, фінансової підтримки та навчання навичкам, які дозволять адаптуватися до мінливих економічних ситуацій.

3. Посилення адаптації до зміни клімату на кожному етапі виробничого ланцюга: впровадження адаптивних агротехнологій, практик сталого землеробства та систем ефективного управління водними ресурсами для зменшення залежності від кліматичних умов.

4. Заохочення зміни харчових звичок на більш здорові та екологічно стійкі: промоція дієт, багатих на рослинні продукти, та зменшення споживання продуктів, виробництво яких сильно навантажує довкілля, через інформаційні кампанії та освітні програми.

5. Ліквідація структурної нерівності через інклюзивні заходи, що враховують потреби малозабезпечених шарів населення: реалізація програм, що спрямовані на підвищення доступності якісних харчових продуктів для всіх верств населення, зокрема через підтримку малих фермерів та розвиток місцевих продовольчих ринків.

Такі ініціативи вимагають злагодженої роботи урядів, міжнародних організацій, недержавних установ та приватного сектору для створення більш стійкої та справедливої продовольчої системи.

Успішне перетворення продовольчих систем, забезпечення продовольчої безпеки та підвищення якості харчування вимагають комплексного підходу, що охоплює взаємодію між різними галузями. Синхронізація політики та інвестицій в агропродовольчій сфері, екології, охороні здоров'я, соціальному захисті, освіті, енергетиці, торгівлі та фінансах є ключовою для ефективного формулювання та швидкого впровадження ініціатив. Необхідність у координованому управлінні та взаємодії між різними інституціями підкреслює важливість багатогранних механізмів керування. Окрім забезпечення доступу до ресурсів, для системних змін

важливо також розвивати та впроваджувати новітні технології, збирати дані та стимулювати інновації, які слугуватимуть каталізаторами трансформаційних процесів, а також забезпечувати вільний доступ до цих засобів.

2.2. Роль інтеграційних процесів у вирішенні глобальної продовольчої проблеми

Інтеграційні процеси відіграють ключову роль у вирішенні глобальної продовольчої проблеми, оскільки сприяють координації зусиль на міжнародному рівні, обміну знаннями, технологіями та ресурсами між країнами [39].

Інтеграція має суттєвий вплив на торгівлю продовольством шляхом сприяння вільній торгівлі та зменшення бар'єрів, які перешкоджають обміну товарами між країнами. Одним із основних результатів інтеграції є зниження митних тарифів, що робить імпорт продовольства менш вигідним та стимулює збільшення торгівлі між країнами. Наприклад, зниження митних ставок на імпорт овочів та фруктів може зробити їх доступнішими для споживачів у країнах-імпортерах, що сприятиме розширенню асортименту та підвищенню конкуренції на ринку.

Не тільки митні тарифи, а й інші бар'єри до торгівлі, такі як різноманітні норми та стандарти якості, можуть бути зменшені або вилучені внаслідок інтеграції. Наприклад, стандарти безпеки та якості продуктів можуть бути уніфіковані або взаємно визнані між країнами-учасницями угоди про вільну торгівлю, що спрощує процес експорту та імпорту продовольства. Це дозволяє виробникам ефективніше використовувати свої ресурси та здійснювати міжнародну торгівлю без зайвих адміністративних та бюрократичних перешкод. Такі заходи сприяють більш раціональному розподілу ресурсів на глобальному рівні та стимулюють економічний зріст у країнах-учасницях.

Інтеграція між країнами створює сприятливі умови для обміну технологіями та інноваціями в аграрному секторі. Цей обмін може відбуватися через спільні науково-дослідницькі проекти, програми міжнародного співробітництва, а також комерційні угоди між підприємствами різних країн. Наприклад, країна, яка

розвинула передові технології в області сільськогосподарської механізації або ефективного використання ресурсів, може передати свої знання та досвід іншим країнам через спільні проекти або технологічні трансфери [40].

Інтеграційні процеси грають важливу роль у вирішенні глобальної продовольчої проблеми, сприяючи ефективнішому розподілу ресурсів, обміну технологіями та знаннями, а також зменшенню втрат продовольства в ланцюгу постачання. Одним із ключових аспектів цього процесу є зменшення втрат продовольства, які виникають на різних етапах від виробництва до споживання. За даними експертів, щонайменше 45 країн світу втрачають понад 3,5% всього продовольства, при цьому в низці країн цей показник досягає більше 5,5%.

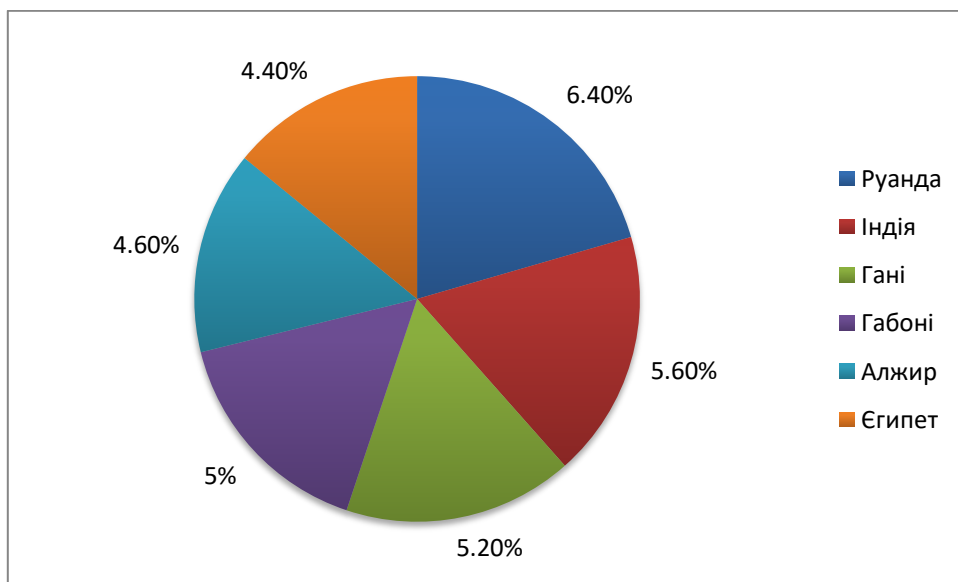

Рис. 2.1 - Діаграма найбільших глобальних продовольчих витрат в торгівлі

Важливо зазначити, що загальна вартість продуктів харчування, вироблених для споживання людиною, яка втрачається, становить близько 1 трильйона доларів США щорічно [47].

Продовольчі втрати в торгівлі

Кількість країн	Частка втрат, %
56	1,5-2,5
69	2,5-3,5
39	3,5-4,5
4	4,5-5,5
2	Більше 5,5
170	3,0

Джерело: [47]

Більш тісний обмін інноваціями в аграрному секторі допомагає підвищити продуктивність сільського господарства та зробити його більш стійким до змін клімату. Нові технології можуть включати в себе використання біологічних методів боротьби з шкідниками, оптимізацію використання води та добрив, впровадження автоматизації та інші інноваційні підходи. Це дозволяє сільськогосподарським підприємствам забезпечувати стабільний виробництво продукції навіть в умовах зміни клімату та інших екологічних викликів. Такий обмін також сприяє підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору на міжнародному ринку, адже впровадження передових технологій дозволяє підвищити якість та ефективність продукції.

Міжнародна інтеграція країн відкриває можливості для спільної розробки та реалізації стратегій сталого розвитку. Це означає, що країни можуть об'єднати свої зусилля для зменшення негативного впливу на природне середовище та боротьби зі зміною клімату. Шляхом спільних ініціатив та програм країни можуть спільно розробляти та впроваджувати стратегії ефективного використання природних ресурсів, таких як земля, вода та ліси. Це може включати в себе створення спільних механізмів контролю за вирубкою лісів, регулюванням використання водних ресурсів та захистом природних місць унікальної біорізноманітності.

Зменшення впливу на довкілля та боротьба зі зміною клімату мають прямий вплив на продовольчу безпеку. Підтримка сталого розвитку дозволяє забезпечити стійкість продовольчих систем до негативних змін у середовищі, таких як засухи, повені або зміни врожаїв через екстремальні погодні умови. Реалізація спільних стратегій зменшення впливу на довкілля також сприяє збереженню різноманітності

біологічних видів та забезпеченню сталого використання природних ресурсів для майбутніх поколінь. Таким чином, підтримка сталого розвитку через міжнародну інтеграцію стає важливим фактором забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку суспільства в цілому.

Міжнародні інтеграційні процеси можуть відігравати ключову роль у забезпеченні доступу до фінансових ресурсів та інвестицій для розвитку сільського господарства та пов'язаної інфраструктури. Це особливо важливо для країн, що розвиваються, де нерівність доступу до капіталу та фінансових послуг може бути великою перепорою для покращення продовольчої безпеки та розвитку сільського господарства.

Міжнародні інтеграційні угоди можуть стимулювати приплив інвестицій у сільське господарство шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та заохоченням іноземних інвесторів. Це може включати сприяння створенню умов для залучення приватного капіталу у виробництво сільськогосподарських культур, розвитку сучасної сільськогосподарської технології та інфраструктури, а також підтримки малих та середніх сільськогосподарських підприємств.

Забезпечення фінансової підтримки та інвестицій у сільське господарство через міжнародну інтеграцію може сприяти створенню стійких та ефективних продовольчих систем, забезпечуючи стаке зростання виробництва продовольства, підвищення життєвого рівня сільського населення та зменшення голоду й не дохідності.

Підписання інтеграційних угод часто супроводжується введенням строгих вимог до стандартів безпеки та якості харчових продуктів. Ці вимоги спрямовані на забезпечення високої якості продукції та захисту прав споживачів. Інтеграційні угоди можуть передбачати встановлення стандартів щодо виробництва, обробки, упаковки та транспортування продуктів, а також щодо етикетування та інформування споживачів про склад продуктів та їх походження.

Підвищення стандартів безпеки та якості продуктів, які впливають з інтеграційних угод, може мати ряд позитивних наслідків. Воно сприяє підвищенню довіри споживачів до харчових продуктів, зменшує ризик виникнення харчових

захворювань та інших проблем зі здоров'ям, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників на міжнародних ринках.

Такі заходи допомагають забезпечити відповідність продукції міжнародним стандартам та регулюванням, що сприяє її легшому доступу до зовнішніх ринків і розширенню міжнародної торгівлі.

Зміцнення регіонального співробітництва через інтеграційні процеси надає країнам можливість спільно працювати над вирішенням проблем, пов'язаних з продовольчою безпекою. Це дозволяє ефективніше боротися з такими нагальними питаннями, як голод, недоїдання та забезпечення доступу до якісного харчування. Шляхом спільних зусиль країни можуть об'єднати свої ресурси, досвід та експертизу для розробки та впровадження стратегій, спрямованих на покращення стану продовольчої безпеки у всьому регіоні.

Регіональне співробітництво дозволяє країнам обмінюватися кращими практиками, здійснювати взаємну підтримку та координацію дій у сфері продовольчої безпеки. Шляхом спільного аналізу проблем та пошуку інноваційних рішень країни можуть забезпечити більш ефективне використання своїх ресурсів та зробити значний внесок у забезпечення харчування населення.

Крім того, регіональне співробітництво створює можливості для спільного фінансування проектів та програм, спрямованих на зміцнення продовольчої безпеки, що дозволяє країнам подолати виклики у цій сфері більш ефективно і настійно.

Таким чином, інтеграційні процеси є важливим інструментом для вирішення глобальної продовольчої проблеми, вимагаючи від країн співпраці, координації політик та зусиль для досягнення спільної мети - забезпечення продовольчої безпеки для всіх.

2.3. Вітчизняний аграрний ресурс у системі глобальної продовольчої безпеки

Вітчизняний аграрний ресурс відіграє значущу роль у системі глобальної продовольчої безпеки, особливо в країнах, які мають значні сільськогосподарські потенціали. Ці країни, включаючи Україну, США, Бразилію, Індію, та інші, є важливими гравцями на світових ринках продовольства завдяки своїй здатності виробляти та експортувати значні обсяги зернових, олійних культур та іншої сільськогосподарської продукції.

Країни з великим аграрним потенціалом відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчих потреб світового населення. Вони є ключовими виробниками зернових культур, м'яса, олійних культур та інших важливих продуктів харчування. Це дозволяє їм забезпечувати значну частку світового виробництва цих продуктів і виступати важливим постачальником на світовому ринку [41].

Завдяки своєму аграрному потенціалу ці країни можуть виробляти великі обсяги продуктів харчування, які необхідні для задоволення потреб населення як у власній країні, так і в інших країнах. Їхній внесок у світове виробництво продовольства є критично важливим для забезпечення стабільності та безпеки харчування на глобальному рівні. Крім того, ці країни можуть мати великий вплив на цінову динаміку на світовому ринку продовольства та важливість їхньої ролі в контексті глобальної безпеки харчування не може бути недооцінена.

Висока продуктивність аграрного сектору в цих країнах є ключовим чинником, що сприяє стабілізації цін на продовольство на світовому ринку. Завдяки великому обсягу виробництва зернових, м'яса, олійних культур та інших продуктів харчування, ці країни можуть впливати на загальні обсяги пропозиції на світовому ринку, а також зменшувати коливання цін через забезпечення стабільності постачань.

Стабільні ціни на продовольство мають велике значення для бідніших країн та верств населення, оскільки вони дозволяють попередити зростання

продовольчих цін, яке може призвести до зниження доступності харчових продуктів для найбільш вразливих верств населення. Зміна цін може створювати нестабільні умови для бідних країн, що може призвести до збільшення голоду та недоїдання [42]. Тому стабілізація цін на світовому ринку за допомогою високої продуктивності аграрного сектору у великих виробничих країнах відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та добробуту на глобальному рівні.

Розвиток аграрних інновацій є одним із ключових факторів, які стимулюють вітчизняні аграрні ресурси. Цей процес включає наукові дослідження та розробку новітніх технологій у сільському господарстві, спрямованих на покращення продуктивності, якості та стійкості аграрних виробництв.

Одним з аспектів розвитку аграрних інновацій є покращення порід рослин та тварин. Це може охоплювати селекційну роботу для отримання нових сортів рослин з вищою урожайністю, стійкістю до хвороб та шкідників, а також введення у виробництво нових гібридів та генетично модифікованих організмів.

Розвиток агротехнологій є важливим компонентом аграрних інновацій. Це охоплює використання новітніх методів обробітку ґрунту, поливу, захисту рослин, а також впровадження автоматизованих систем управління процесами виробництва. Новітні методи управління ресурсами також відіграють важливу роль у розвитку аграрних інновацій. Це включає в себе ефективне використання водних, земельних та енергетичних ресурсів, застосування систем раціонального використання добрив та пестицидів, а також впровадження методів переробки та зберігання продукції з мінімальними втратами.

Сприяння міжнародній співпраці та розвитку через експорт аграрної продукції відкриває важливі можливості для країн-виробників. Експорт сільськогосподарської продукції створює стабільне джерело валютних надходжень, що є критично важливим для економічного розвитку країн. Отримані валютні кошти можуть бути використані для фінансування інвестицій в сільське господарство, виробництво та інші сектори економіки. Це сприяє розвитку інфраструктури, технологічного оновлення, створенню нових робочих місць та підвищенню життєвого рівня населення.

До того ж, експорт аграрної продукції сприяє встановленню міжнародних торговельних зв'язків та розвитку економічних відносин між країнами. Це відкриває можливості для обміну досвідом, технологіями та інноваціями в галузі сільського господарства та інших галузях [43]. За допомогою експорту країни можуть впроваджувати кращі практики виробництва, підвищувати конкурентоспроможність своїх товарів на міжнародному ринку та залучати іноземні інвестиції. Такий обмін може сприяти зростанню ефективності сільського господарства, підвищенню якості продукції та розширенню експортного потенціалу країн-виробників.

Вітчизняні аграрні ресурси відіграють значну роль у стійкості до змін клімату та адаптації аграрного сектора до цих змін. Зростаючі виклики, пов'язані з глобальним потеплінням, вимагають від сільськогосподарських господарств по всьому світу застосування нових підходів та технологій, які дозволяють зменшити викиди парникових газів, підвищити ефективність використання природних ресурсів і забезпечити стабільне виробництво продовольства. Це включає заходи, такі як впровадження систем точного землеробства, використання стійких до посухи та хвороб культур, а також практики збереження води та ґрунтів, які допомагають адаптуватися до змінюваних кліматичних умов.

Розвиток практик, що спрямовані на зниження впливу сільського господарства на довкілля, також сприяє покращенню довгострокової продовольчої безпеки. Заходи з органічного землеробства, агроєкології та відновлюваної енергетики не лише зменшують вплив на довкілля, але й підвищують якість продукції та її конкурентоспроможність на ринку. Використання відновлюваних джерел енергії, як-от сонячна та вітрова енергія, в аграрному секторі може зменшити залежність від фосильних палив, знизити вартість виробництва та сприяти сталому розвитку сільського господарства. Ці інноваційні підходи дозволяють аграрному сектору не лише адаптуватися до змін клімату, але й активно впливати на зменшення негативного впливу на довкілля, забезпечуючи стійкість продовольчих систем.

Вітчизняний аграрний ресурс України відіграє ключову роль у системі глобальної продовольчої безпеки. Аграрні трансформації, розвиток селянських господарств, інноваційні рішення, та підтримка держави є основою для зміцнення продовольчої безпеки. Незважаючи на виклики, які виникають в умовах війни, українські аграрії продовжують працювати, забезпечуючи продовольчу безпеку не тільки в межах країни, але й вносячи вклад у глобальну продовольчу систему

2.4. Моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми

На міжнародному ринку зернових та продуктів харчування спостерігається тривала тенденція зниження цін, що зафіксована в даних ФАО [44]. Це пояснюється поліпшенням прогнозів стосовно виробництва пшениці та відновленням експорту з портів Чорноморського регіону України. Подальший спад цін на світовому ринку спостерігається внаслідок збільшення пропозиції ріпакової, пальмової та соняшникової олії з Південно-Східної Азії та України, а також зниження попиту на них. У секторі молочної продукції ціни знижуються через скорочення попиту на вершкове масло та сухе молоко від імпортерів та збільшення постачань молочної продукції з Нової Зеландії. Зменшення попиту імпортерів та збільшення пропозиції м'яса птиці, яловичини та баранини на експорт також впливає на падіння цін на м'ясо взагалі. Одним із ключових факторів зниження цін на цукор є збільшення обсягів експорту цукру з Індії та зниження цін на етанол у Бразилії, що призвело до зростання використання цукрової тростини для виробництва цукру.

У сучасних умовах економічної нестабільності та глобальних викликів, Україні необхідна переосмислення системи стратегічного управління. Нова система має бути спрямована на забезпечення балансу ресурсів для досягнення довгострокових цілей, у той час розв'язуючи актуальні оперативні завдання. Це відповідає потребам національної безпеки та створенню адаптивної реакції на глобальні загрози, такі як пандемія, зміна клімату та геополітична нестабільність.

Оскільки сучасні умови характеризуються великою ступенем невизначеності, нова система стратегічного управління повинна відзначатися

гнучкістю та здатністю адаптуватися до змін у середовищі. Це вимагає переосмислення державного планування соціально-економічного розвитку, зокрема у контексті забезпечення продовольчої безпеки та формування стійких продовольчих систем, які ґрунтуються на принципах сталого розвитку. Такий підхід дозволить країні ефективно реагувати на виклики та зберігати стійкість у складних умовах сучасності.

Україна відіграє значну роль на світовому ринку продовольства, і тема сталого розвитку національних продовольчих систем стала однією з головних у державному та науковому дискурсі. У 2021 році в Україні відбулися численні дискусії в рамках національного діалогу про трансформацію продовольчих систем, результатом яких став розроблений план дій щодо створення стійких продовольчих систем.

На міжнародному рівні Україна також активно виступає за пріоритетне формування національних стратегій розвитку стійких продовольчих систем до 2030 року. Це підтверджується участю Президента України у вересні 2021 року на Саміті ООН з продовольчих систем у Нью-Йорку, де було зазначено нагальність цієї теми та відзначено зобов'язання країни до подальших дій у цьому напрямку [16].

У 12-ий день після розпочатку повномасштабної війни Російської Федерації проти України, уряд країни діє оперативно та приймає невідкладні заходи для підтримки українського бізнесу в умовах конфлікту. Згідно з повідомленням прем'єр-міністра країни Д. Шмигаля, був сформований пакет рішень, спрямований на полегшення фінансового навантаження на підприємства та фізичних осіб-підприємців під час цього військового конфлікту.

Однією з ключових ініціатив уряду стало звільнення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) для фізичних осіб-підприємців першої та другої групи протягом тривання воєнного стану та протягом року після його завершення. Крім того, підприємства та фізичні особи-підприємці третьої групи були також звільнені від сплати ЄСВ за найманих

працівників, які були призвані до лав Збройних Сил України чи інших збройних формувань, включаючи територіальну оборону [11].

У реалізації заходів для стабілізації цін на першочергові та необхідні товари, уряд та місцева влада активно застосовують додаткові заходи. Наприклад, Кабінет Міністрів прийняв рішення, яке надає можливість обласним військовим адміністраціям спільно з Нацполіцією та Держлікслужбою контролювати ціни на соціально значущі продукти харчування, ліки та паливо.

Збільшення стійкості до зміни клімату на всіх етапах харчового ланцюга є істотним чинником у забезпеченні сталого майбутнього, де люди та природа можуть існувати в гармонії та процвітати. Розумне виробництво та використання природних ресурсів мають вирішальне значення для забезпечення екологічно стабільного харчування, оскільки продовольчі системи відчувають вплив зміни клімату та можуть самі впливати на навколишнє середовище. У цьому контексті важливо надавати пріоритет заходам, спрямованим на захист природи, раціональне використання ресурсів та відновлення природного середовища на основі стійких принципів виробництва та постачання харчових продуктів.

Для успішної реалізації цих рішень необхідне розширення партнерської взаємодії та масштабне довгострокове фінансування. Особливу увагу потребує комплексна програма зменшення небезпеки стихійних лих та управління в таких умовах, а також заходи політики в області адаптації до зміни клімату. Важливо реалізувати заходи короткострокового, середньострокового та довгострокового характеру, спрямовані на пом'якшення впливу зміни клімату та екстремальних його проявів.

Пониження вартості харчових продуктів на всіх етапах ланцюга створення вартості продовольства також вимагає конкретних заходів. Забезпечення доступності безпечних та поживних харчових продуктів та зниження їх вартості, особливо для підвищення економічної доступності здорових раціонів харчування, потребує реалізації відповідних заходів на всіх етапах ланцюга створення вартості продовольства. Це передбачає формування узгодженого комплексу заходів політики та інвестицій для всіх етапів - від виробництва до споживання,

спрямованого на підвищення ефективності та скорочення втрат та харчових відходів продовольства. Такі заходи спрямовані на досягнення цілей забезпечення сталого харчування та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Зокрема, окрім вкладань у новаторство та наукові дослідження для підвищення продуктивності, заходи стимулювання мають бути спрямовані на розширення різноманітності виробництва у сільському та харчовому секторах: вирощування більш поживних видів харчових продуктів, таких як фрукти, овочі, бобові та олійні культури, а також продуктів тваринного походження та біозбагачених культур. В інших сегментах ланцюга створення вартості продовольства, поживність харчових продуктів та напоїв можна підвищити шляхом збагачення основних продуктів харчування після збору врожаю відповідно до міжнародних стандартів. Виробники харчових продуктів та роздрібні торгові підприємства також можуть змінювати рецептури для виключення транс жирних кислот промислового походження та зниження вмісту насичених жирів, цукрів та солі у їхній продукції. Біозбагачення є ефективним економічним заходом, спрямованим на зменшення дефіциту поживних мікроелементів за умови збільшення доступності (та зниження вартості) харчових продуктів. Біозбагачення харчових продуктів є однією з ефективних стратегій забезпечення всього населення поживними мікроелементами, наприклад, загальне йодування солі або збагачення пшеничного чи кукурудзяного борошна залізом та фолієвою кислотою.

Високий рівень нерівності серйозно ускладнює можливості людей подолати голод, забезпечити продовольчу безпеку та отримати належне харчування у всіх його аспектах. Для розв'язання проблем структурної нерівності, з якими стикаються вразливі групи населення як у сільських, так і в міських районах, необхідні ефективні заходи політики, інвестиції та законодавчі акти, спрямовані на покращення доступу до виробничих ресурсів та впровадження новітніх технологій. Значна частина бідного населення мешкає у сільських районах, де рівень бідності набагато вищий, ніж у міських. Після створення національної системи контролю за якістю харчових продуктів важливо переконатися, що вона працює ефективно, має потенціал постійного удосконалення та здатність адаптуватися до новітніх

досягнень науки та техніки. Ключовим фактором успіху є визначення очікуваних результатів, встановлення відповідних цілей та систематичне їх досягнення.

Важливо зазначити, що Всесвітня організація охорони здоров'я прагне зменшити вплив та моніторити небезпеку, пов'язану з харчово-зумовленими захворюваннями, шляхом надання консультацій та допомоги державам-членам щодо зниження негативного впливу та посилення контролю за неприпустимими рівнями хімічної, мікробіологічної та фізичної небезпеки.

Прискорення глобальних заходів для справедливого покращення безпеки харчових продуктів та включення цієї проблематики до порядку денного охорони здоров'я та розвитку ВООЗ, разом з іншими агенціями, передбачає посилення інвестицій у безпеку харчових продуктів. Це включає розробку глобального обґрунтування інвестицій та надання технічних консультацій країнам, особливо тим, які мають найбільший тягар харчово-зумовленими захворюваннями або слабкі системи контролю харчових продуктів.

ВООЗ також буде підтримувати аналітичну діяльність і створювати глобальні системи моніторингу для визначення показників безпеки харчових продуктів з метою кількісної оцінки їх внеску у досягнення Цілей сталого розвитку. Організація буде сприяти проведенню глобальних форумів та кампаній з питань безпеки харчових продуктів, харчування та охорони здоров'я для залучення політичного діалогу з державами-членами, міжнародними організаціями, приватним сектором, громадським суспільством та іншими зацікавленими сторонами з метою інтеграції питань безпеки харчових продуктів у їхні стратегії та політики.

Зокрема, ВООЗ буде користуватися результатами Саміту ООН з продовольчих систем для забезпечення включення безпеки харчових продуктів у національні стратегії трансформації країн.

Узагальнення доказів і розробка нормативних вказівок ВООЗ є важливим кроком у забезпеченні безпеки харчових продуктів та харчування. ВООЗ, у співпраці з ФАО, взаємодіє для узагальнення доказів, координуючи наукові консультації та дослідження, спрямовані на питання безпеки харчових продуктів і

харчування. Окрім цього, ВООЗ посилює свою роль у Кодексі Аліментаріус, забезпечуючи надійне фінансування наукових консультацій, і регулярно оновлює оцінки глобального навантаження від харчово-зумовлених захворювань [46].

Синтезовані наукові докази перетворюватимуться у міжнародні стандарти та нормативні вказівки, які служитимуть основою для розробки політики з безпеки харчових продуктів. Паралельно, ВООЗ буде використовувати ініціативи щодо системи вимірювання організаційного впливу для відстеження еволюції та змін у ризиках безпеки харчових продуктів, а також оцінюватиме впровадження прийнятих рішень з точки зору їх ефективності, впливу на здоров'я та інших аспектів.

Розширення технічного співробітництва та підвищення потенціалу ВООЗ сприятиме наданню та регулярному оновленню інструментів діагностики та практичних рекомендацій, які допоможуть країнам у впровадженні стратегій безпеки харчових продуктів. Підтримка буде адаптована до конкретних потреб країн і може включати початкові кроки, такі як розробка національних планів дій з безпечності харчових продуктів, а також подальші заходи, такі як оцінка національних систем контролю харчових продуктів та збір даних про захворювання харчового походження.

ВООЗ активно поширюватиме інформацію про безпеку харчових продуктів, організовуватиме технічні навчальні заходи та семінари для різних груп, включаючи споживачів та молодь. Крім того, вона буде підтримувати та створювати настанови для харчово-промислових підприємств та компетентних органів як у звичайних, так і в екстрених ситуаціях.

Розвиток партнерства та зміцнення глобальної співпраці є стратегічними напрямками діяльності ВООЗ у сфері безпеки харчових продуктів. ВООЗ прагне узгоджувати зусилля та встановлювати спільний порядок денний з ключовими партнерами, такими як ФАО, МЕБ та ЮНЕП, використовуючи принцип One Health для поліпшення національної та глобальної безпеки харчових продуктів. Технічно ВООЗ активно співпрацюватиме з мережею співпрацюючих центрів для надання підтримки з різних аспектів безпеки харчових продуктів.

ВООЗ буде надалі розвивати та підтримувати відносини з усіма зацікавленими сторонами, включаючи міжнародні організації в системі ООН та поза нею, через різноманітні ініціативи з безпеки харчових продуктів, такі як INFOSAN, Цільовий фонд Кодексу та STDF. ВООЗ також буде сприяти участі приватного сектору та НУО у стимулюванні позитивних змін у політиці та поведінці щодо безпеки харчових продуктів.

Отже, ВООЗ буде сприяти проведенню багатосторонніх форумів для діалогу, які дозволять державам-членам обмінюватися знаннями та досвідом у сферах оцінки ризиків безпеки харчових продуктів, управління ризиками, інформування про ризики та розбудови потенціалу. Ці чотири виміри тісно взаємопов'язані, тому ВООЗ також зосередиться на зміцненні свого власного потенціалу та спроможності у всіх цих аспектах для підтримки держав-членів у втіленні стратегії.

2.5. Розробка глобальних стратегій вирішення продовольчої проблеми

Продовольчий сектор істотно впливає на забезпечення продовольчої безпеки країни та сприяє її економічному розвитку. Україна відзначається великим внеском цього сектора у свою економіку, оскільки приблизно 17% ВВП країни становить продовольча галузь. У 2020 році у продовольчому секторі зайнято було 3,26 мільйона працівників, що складало приблизно 19,9% усіх зайнятих у економіці. Проте, 2021 рік виявився не дуже результативним для продовольчого сектору.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура продовольчої структури України (млн. грн.)

Основні показники	2020	2021	2022	Відхилення	
				2021/2020	2022/2020
Всього	580982	612122	591279	31140	10297
Продукція рослинництва	538706	473377	461030	-65329	-77676
Продукція тваринництва	142277	138745	130249	-3532	-12028
Підприємства	449806	395718	365427	-54088	-84379
Фермерські господарства	79053,0	65771,8	64781,4	-13281,2	-14271,6
Господарства населення	231176	216404	210146	-14772	-21030

Джерело: [48]

У 2021 році загальний обсяг продукції зростає до 612,122 млн. грн. порівняно з попереднім роком, що становить зростання на 31140 млн. грн. Проте, у 2022 році спостерігається зменшення обсягу продукції на 20419 млн. грн. порівняно з попереднім роком. Варто відзначити, що обсяг продукції рослинництва в 2021 році спад до 473,377 млн. грн., а виробництво тваринництва також зменшилося до 138,745 млн. грн. Це призвело до загального зменшення обсягу продукції в 2021 році порівняно з 2020 роком.

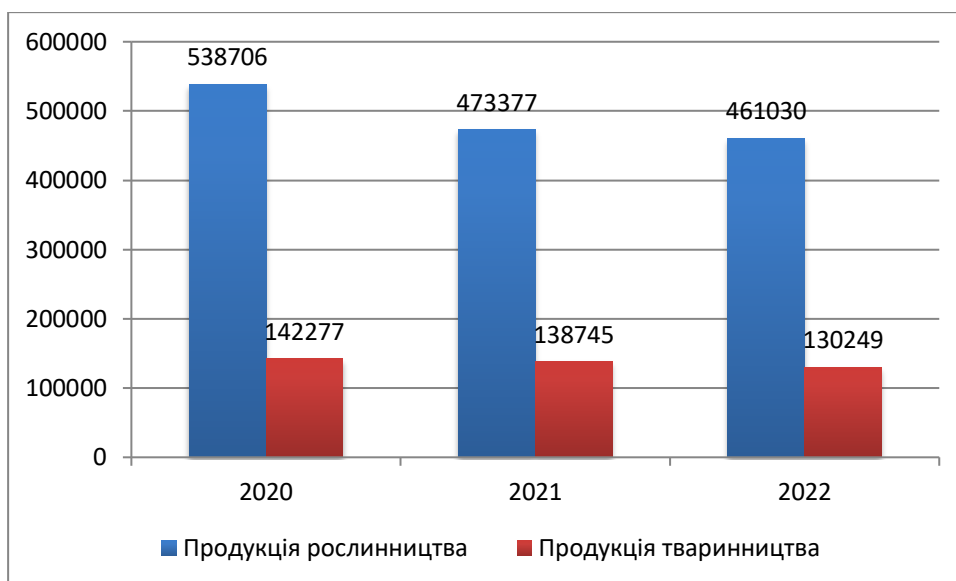

Рис. 2.2 - Динаміка збуту продовольчої продукції України (млн. грн.) [48]

Щодо видів діяльності, підприємства та фермерські господарства також відзначають зменшення своєї діяльності у 2021 році порівняно з попереднім роком. Загальний спад обсягу продукції відображає загальну нестабільність у секторі протягом цього періоду.

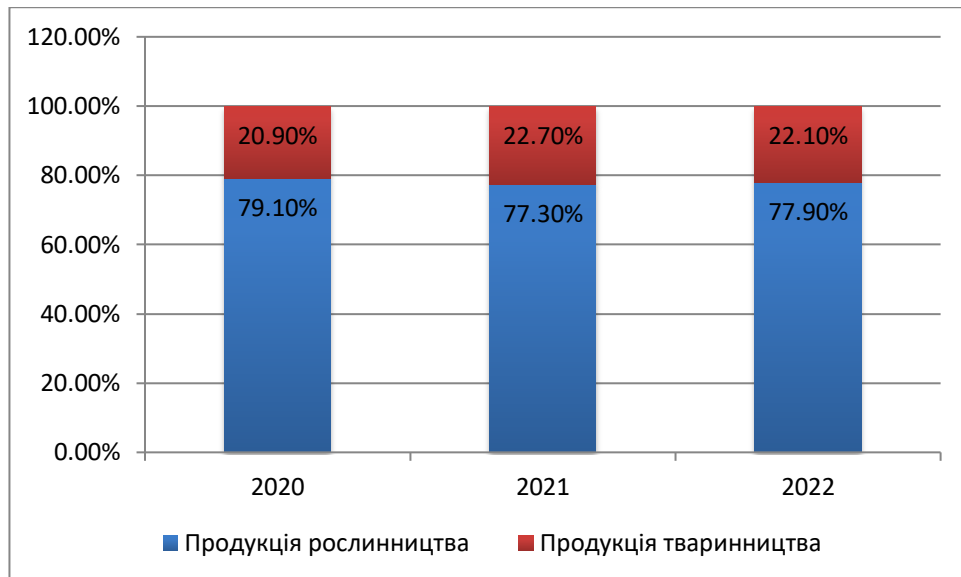

Рис. 2.3 - Структура динаміки збуту продовольчої продукції України (млн. грн.) [48]

Отже, аналізуючи ці дані, можна визначити, що продовольча промисловість України стикається з викликами та нестабільністю, які впливають на її розвиток у вказаний період.

Розробка глобальних стратегій вирішення продовольчої проблеми передбачає комплексний підхід, який включає розуміння основних причин цієї проблеми та імплементацію ефективних заходів для її подолання. Продовольча проблема має різноманітні прояви, включаючи недостатнє споживання калорій у деяких регіонах, а також незбалансованість харчування, яка може призводити до недоїдання та пов'язаних з ним захворювань [49]. Серед основних причин продовольчої проблеми виокремлюють стрімкий приріст населення, погіршення екологічної обстановки, урбанізацію, виснаження природних ресурсів, зменшення площ, придатних для вирощування сільськогосподарських культур, зміну клімату, локальні збройні конфлікти, економічні проблеми в деяких країнах [50]. Шляхи вирішення включають забезпечення бідного населення достатнім заробітком або землею для самостійного виробництва продуктів харчування, надання економічних стимулів фермерам, зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище, інтенсифікацію виробництва продовольства через розширення оброблюваних

площ, використання інноваційних методів в сільському господарстві, а також розгортання природоохоронної діяльності [51].

Також важливою є роль міжнародної спільноти та організацій, таких як Продовольча програма ООН, у координації зусиль та наданні допомоги найбільш потребуючим регіонам. Заходи можуть включати підтримку у розвитку інфраструктури, доступу до ринків, обміну знаннями та технологіями, що дозволить підвищити продуктивність та стійкість аграрного сектора до кліматичних змін.

Розробка глобальної стратегії для вирішення продовольчої проблеми вимагає інтегрованого підходу, який залучає уряди, приватний сектор, міжнародні організації та громадянське суспільство.

1. Збільшення інвестицій в аграрний сектор

- Фокус на малих фермерів: забезпечення доступу до кредитів, землі, води, насіння та інших виробничих ресурсів.
- Інновації та технології: впровадження передових агротехнологій для підвищення продуктивності, зменшення втрат після збору врожаю та адаптації до зміни клімату.

2. Покращення умов торгівлі

- Лібералізація торгівлі: сприяння справедливій міжнародній торгівлі, зменшення тарифів та неправомірних субсидій.
- Регіональна інтеграція: сприяння регіональній інтеграції та кооперації для полегшення доступу до ринків.

3. Забезпечення продовольчої безпеки та підтримка вразливих груп

- Соціальний захист: розробка та впровадження програм соціального захисту, включаючи шкільні харчування та грошові допомоги для бідних сімей.
- Надзвичайні ситуації: створення запасів продовольства та механізмів швидкого реагування для надання допомоги під час криз та природних катастроф.

4. Стійке ведення сільського господарства

- Захист навколишнього середовища: зменшення впливу аграрного сектору на довкілля через практики сталого землеробства та водокористування.
- Адаптація до зміни клімату: розробка стратегій адаптації та зменшення ризиків, пов'язаних із зміною клімату.

5. Підвищення обізнаності та освітні ініціативи

- Освіта та навчання: підвищення обізнаності про здорове харчування, навички сталого землеробства та управління ресурсами.
- Дослідження та розробки: інвестиції в надь в наукові дослідження, які спрямовані на вирішення продовольчої проблеми, розробку нових сортів культур та ефективних агротехнологій.

6. Підтримка міжнародної співпраці та партнерств

- Міжнародні організації: залучення ресурсів та експертизи міжнародних організацій, таких як ФАО, Всесвітній банк, та Продовольча програма ООН для підтримки національних зусиль.
- Глобальні ініціативи: участь у глобальних ініціативах та партнерствах, спрямованих на боротьбу з голодом та підвищення продовольчої безпеки.

7. Законодавче забезпечення та політична воля

- Національні стратегії: розробка та реалізація комплексних національних стратегій продовольчої безпеки з чіткими цілями та показниками.
- Законодавча підтримка: прийняття законодавства, яке сприяє розвитку сільського господарства, забезпечує права фермерів та захищає вразливі верстви населення.

Реалізація цієї глобальної стратегії вимагатиме значних зусиль, координації та ресурсів від усіх сторін. Важливим є забезпечення політичної волі та адекватного фінансування на міжнародному та національному рівнях. Успіх стратегії залежить від здатності різних акторів працювати разом для досягнення спільної мети - вирішення продовольчої проблеми та забезпечення всіх людей на планеті доступом до достатньої, безпечної та поживної їжі.

Впровадження цієї стратегії може призвести до значного зростання аграрного сектору, збільшення експорту сільськогосподарської продукції, поліпшення

продовольчої безпеки в країні та зменшення бідності серед сільського населення. Важливо відмітити, що успіх такої стратегії залежить від координації зусиль усіх зацікавлених сторін та адекватного фінансування з боку уряду та приватного сектору. Залучення інвестицій, поліпшення інфраструктури та використання передових технологій є ключовими факторами, що визначають успіх цієї стратегії. З часом такі ініціативи можуть призвести до створення стійкої, продуктивної та ефективної аграрної системи, яка забезпечуватиме не тільки Україну, але й міжнародні ринки високоякісними сільськогосподарськими продуктами.

Таблиця 2.4

Модель вирішення глобальної продовольчої проблеми

Етап	Стратегія	Витрати (млн. грн.)	Опис
Стійкі методи ведення сільського господарства	Впроваджувати передові технології землеробства	100	Інвестиції в технології точного землеробства, такі як дрони, датчики, щоб оптимізувати процеси посадки, поливу та збору врожаю.
Розвиток інфраструктури	Поліпшити умови зберігання та транспортування	300	Розробка силосів і рефрижераторних транспортних засобів для зменшення втрат після збору врожаю та забезпечення надходження врожаю на ринки в хорошому стані.
Зменшення харчових відходів	Створення програми відновлення	50	Програми збору надлишку їжі в ресторанах, супермаркетах і на фермах для перерозподілу тим, хто її потребує, зменшуючи відходи та покращуючи продовольчу безпеку.
Навчальні програми з питань харчування	Розпочати громадські просвітницькі кампанії	30	Кампанії з інформування громадськості про харчові потреби та екологічні методи харчування з метою зменшення надмірного споживання та покращення здорового харчування.
Дослідження та розвиток	Фінансування сільськогосподарські дослідження	120	Фінансування досліджень стійкості сільськогосподарських культур, технологій сталого землеробства та біофортифікації для підвищення якості їжі та адаптації до зміни клімату.

Джерело: складено автором

Ефективність цієї моделі виправдана її комплексним підходом, який розглядає як аспекти пропозиції, так і попиту продовольчої проблеми. Інвестиції в технології та інфраструктуру спрямовані на підвищення ефективності виробництва та розподілу продуктів харчування, тим самим зменшуючи дефіцит і покращуючи доступ до їжі. Просвітницькі ініціативи та ініціативи зі зменшення відходів допомагають керувати попитом і підвищують обізнаність громадськості, сприяючи сталим моделям споживання. Фінансування, що виділяється на дослідження та розробки, забезпечує постійне вдосконалення та адаптацію сільськогосподарських методів до майбутніх викликів, таких як зміна клімату. Загалом ця модель спрямована не лише на вирішення миттєвих проблем продовольчої безпеки, але й на підвищення стійкості та сталості харчової системи, що робить її життєздатним довгостроковим рішенням. Очікується, що загальні річні витрати приблизно в 600 мільйонів гривень дадуть значну віддачу у вигляді зменшення голоду, покращення охорони здоров'я та економічної стабільності.

Висновки до Розділу 2

Сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми охоплюють широкий спектр чинників, включаючи кліматичні зміни, зростання населення, урбанізацію, втрату біорізноманіття та земель. Можливості її вирішення зосереджені на засадах сталого розвитку, які передбачають інтеграцію екологічно чистих технологій, практик органічного землеробства, заходів зі збереження води та ґрунтів, а також поліпшення ланцюгів постачання продовольства. Ефективне вирішення цієї проблеми вимагає глобальної співпраці та інтеграції зусиль усіх зацікавлених сторін. Інтеграційні процеси відіграють ключову роль у вирішенні глобальної продовольчої проблеми, оскільки вони сприяють обміну знаннями, технологіями та ресурсами між країнами.

Регіональна та глобальна інтеграція допомагає зменшити бар'єри для торгівлі продовольством, поліпшити логістику та забезпечити доступ до продовольства в регіонах, де існує його дефіцит. Важливо, щоб такі процеси супроводжувалися

відповідальними політиками, які захищають місцеві ринки та сприяють сталому розвитку. Україна, з її величезними аграрними ресурсами, відіграє значну роль у системі глобальної продовольчої безпеки як один з провідних експортерів зернових культур.

Ефективне використання та управління цими ресурсами, модернізація аграрного сектору та впровадження сталого землеробства можуть значно підвищити внесок України у світову продовольчу безпеку, забезпечуючи одночасно екологічну стійкість та економічний розвиток.

Різноманітні моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми, включаючи розвиток сталого сільського господарства, інтеграцію інноваційних технологій, підтримку малих фермерських господарств, та зменшення втрат продовольства, демонструють важливість комплексного підходу. Враховуючи специфіку кожного регіону, необхідно адаптувати ці моделі з урахуванням місцевих умов та потреб, забезпечуючи при цьому включення маргіналізованих груп і захист природних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Розвиток теоретичних підходів до розуміння глобальної продовольчої проблеми демонструє її складність та мультидисциплінарний характер. По-перше, зосереджені на дефіциті продовольства, сучасні концепції охоплюють широкий спектр факторів, включаючи доступність, використання, стабільність та безпеку продовольства. Це підкреслює важливість інтегрованого підходу до вирішення продовольчих питань, що враховує економічні, соціальні, екологічні та політичні аспекти, та вимагає глобальної співпраці для ефективного реагування на продовольчі виклики. Визнання продовольчого забезпечення глобальним суспільним благом акцентує на необхідності колективних дій для забезпечення доступу до безпечного та поживного харчування для кожної людини. Це підкреслює роль продовольчої безпеки як фундаменту для досягнення сталого розвитку, здоров'я населення та світової стабільності. Глобальні зусилля, спрямовані на підвищення продовольчого забезпечення, включають інвестиції в аграрний сектор, поліпшення харчових систем, зменшення втрат і відходів харчових продуктів, що вимагає узгоджених дій на всіх рівнях. Глобальні індекси, такі як Індекс глобальної продовольчої безпеки (GFSI), відіграють ключову роль у вимірюванні та аналізі продовольчої проблеми, надаючи цінні дані для політичного планування та алокації ресурсів. Вони дозволяють оцінити рівень продовольчої безпеки в різних країнах, виявляючи слабкі місця та потреби, що сприяє розробці цілеспрямованих стратегій та політик. Використання глобальних індексів сприяє зростанню обізнаності, стимулює міжнародну та національну відповідальність і допомагає відстежувати прогрес у подоланні продовольчих викликів на шляху до досягнення сталого розвитку.

Сучасні детермінанти глобальної продовольчої проблеми охоплюють широкий спектр факторів, таких як зростання населення світу, зміна клімату, нераціональне використання природних ресурсів, та економічні дисбаланси. Вирішення цієї проблеми на засадах сталого розвитку вимагає комплексного підходу, що включає в себе підвищення продуктивності сільськогосподарського

виробництва за допомогою інноваційних технологій, запровадження практик сталого землеробства, зменшення втрат продовольства в ланцюгу постачання, та підтримку малозабезпечених верств населення. Інтеграційні процеси відіграють ключову роль у вирішенні глобальної продовольчої проблеми, сприяючи ефективному розподілу продовольчих ресурсів на світовому ринку. Вони включають міжнародну торгівлю, регіональні економічні угоди, та співпрацю у сфері аграрних технологій та досліджень. Це дозволяє країнам з недостатнім власним виробництвом отримувати доступ до необхідних продуктів харчування, а країнам з високим потенціалом виробництва - збільшувати експорт.

Вітчизняний аграрний ресурс України має значний потенціал у системі глобальної продовольчої безпеки, зокрема завдяки високій родючості ґрунтів та сприятливому клімату. Інтенсифікація аграрного виробництва, модернізація інфраструктури та збільшення експортного потенціалу можуть зробити значний внесок в забезпечення продовольчої безпеки не тільки внутрішньо, але й на глобальному рівні. Однак для цього необхідні державна підтримка та інвестиції в аграрний сектор. Різноманітні моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми включають збалансований підхід між збільшенням продуктивності аграрного сектору, покращенням умов доступу до продовольства для вразливих верств населення, та сталого використання природних ресурсів. Важливими елементами є інвестиції в аграрні дослідження, розвиток інфраструктури, впровадження інноваційних технологій, а також міжнародна співпраця для зменшення бар'єрів у торгівлі продовольством. Ефективне вирішення цієї проблеми вимагає глобальної координації та адаптації до місцевих умов.

Глобальні стратегії вирішення продовольчої проблеми мають бути спрямовані на забезпечення доступу до продовольства для всіх шарів населення, зменшення впливу аграрного сектору на довкілля, та підвищення продуктивності виробництва. Це передбачає впровадження інтегрованих політик, що охоплюють підтримку малих фермерських господарств, інвестиції в наукові дослідження, розробку інфраструктури, та міжнародну співпрацю. Ефективна імплементація таких стратегій потребує політичної волі, міжсекторальної координації та

адекватного фінансування. Збалансоване поєднання інновацій у сільському господарстві, підтримка малих фермерів, стале використання ресурсів, покращення умов торгівлі та міжнародна співпраця може значно зменшити ризики продовольчої небезпеки. Вирішення цієї проблеми потребує залучення всіх сторін: урядів, приватного сектору, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла С. О. Пріоритети сталого розвитку у модернізації економіки України в умовах євроінтеграції. SCIENTIFIC LETTERS of Academic Society of Michal Baludansky. 2016. № 4 (1). С. 17- 20.
2. Арич М. І., Корнієнко М. В., Кріпак Я. В., Діденко Т. С. Інфляція та страхування як фактори впливу на безпеку продовольчого ринку: двофакторний регресійний аналіз. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2020. Т. 26, № 6. С. 68-81.
3. Бородіна О. М. Убезпечення сільського розвитку життя: європейська політика, орієнтири для України. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 20-33.
4. Мостова А. Д. Стратегічне забезпечення продовольчої безпеки України. Харків: Вид-во «Точка». 2019. 311 с.
5. FAO Food Prices Index. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru>
6. Офіційний сайт ФАО. URL: <https://www.fao.org>
7. Кулаковська Т. А. Методологія оцінки рівня продовольчої безпеки країни. Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття: матеріали VIII Міжнародної науковопрактичної конференції, м. Одеса. 15-16 жовтня 2020р. С. 140-142.
8. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
9. Набок І. І. Сутність глобалізації у світлі світової продовольчої проблеми. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Факультет міжнародних відносин Національний авіаційний університет; за загальною редакцією Ю. О. Волошина. Київ: НАУ, 2020. Том. 5. С. 517-521

10. Черевко О. В., Яковенко О. В. Основні фактори впливу на продовольчу безпеку регіону як основу національної безпеки. Економіка та держава. 2016. № 12. С. 68-71.

11. Global food security index 2021. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index>

12. Родінова Н., Дергач А., Гудзь Г. Світова продовольча криза як наслідок російсько-української війни. Економіка та суспільство. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-25>

13. Кучечук Л. В. Глобальна продовольча проблема: причини виникнення та загострення. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2016. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Випуск 5. С. 40-44.

14. Про прийняття за основу проекту Закону України про продовольчу безпеку України: Постанова ВРУ. Документ 3498-VI, поточна редакція – Прийняття від 14.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3498-17#Text>

15. Сидоренко К. В. Сучасні антикризові стратегії розвинених країн світу. Економічний простір. 2020. № 159. С. 24-27.

16. Жосан Г. В., Піскун Л. О. Інноваційні підходи до вирішення проблем загрози продовольчої кризи в умовах глобальних викликів. Тенденції та перспективи розвитку менеджменту в умовах глобальних Т 33 викликів: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2022 р., м. Херсон, м. Кропивницький); за ред. Н. В. Кириченко, Г. В. Жосан та ін. Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2022. С. 21-23.

17. Бабич М. М., Загребаленко Ю. Ю. Продуктивність праці в сільському господарстві як фактор забезпечення продовольчої безпеки. Агросвіт. 2016. № 13-14. С. 24-29

18. World Bank Open Data. 2021. URL: <https://data.worldbank.org/>

19. Саблук П. Т. Стан і напрями розвитку аграрної реформи. Економіка АПК. 2016. № 2. С. 10-17.

20. Шевченко О. Екологічна та продовольча безпека як складові забезпечення економічної безпеки України у стратегічному форматі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2021. № 68. С. 110–117.

21. World Bank Commodity Price Data (Pink Sheet), 3 May 2022. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5d903e848db1d1b83e0ec8f744e55570-0350012021/related/CMO-Pink-Sheet-May-2022.pdf>

22. Сичевський М. П., Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Вознесенська Н. С. Сучасні моделі соціально-економічного прогресу і сталий розвиток продовольчої безпеки. Продовольчі ресурси. 2022. Т. 10. № 18. С. 193-206.

23. Global Overview. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>

24. The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2019. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 181 pp.

25. Погорєлова О. В. Визначальні детермінанти сучасних тенденцій формування продовольчого потенціалу. Агросвіт. 2022. № 7-8. С. 36-46.

26. Kotykova O., Babych M., Nadvynychnyy S., Cherven I., Shevchuk S. Assessing the Level of Household Food Security Based on Their Income Level. Intellectual Economics. 2021. No. 15 (2), pp. 175-204.

27. World Food Situation. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en>

28. Заходим М.В. Продовольча безпека та її місце у структурі економічної безпеки держави. Інноваційна економіка. 2022. № 1(90). С. 31-37.

29. Про продовольчу безпеку України: Постанова Верховної Ради України Про прийняття за основу проекту Закону України від 28.04.2011 р. № 8370-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01A>

30. Стариченко Є. М. Продовольча безпека країни як соціально-економічна категорія. Агросвіт. 2018. № 13. С. 42–48.

31. Бойко Л. О. Пріоритети розвитку підприємництва зі створенням інноваційних продуктів. Агросвіт. 2020. № 15. С. 41–47.

32. Погорєлова О. В. Модернізація продовольчих систем з метою забезпечення продовольчої безпеки та якісного харчування. Економіка та держава. 2022. № 4. С. 53-61.

33. Зубков Р. С., Завгородній А. В., Долинська О. О. Основні фактори впливу на продовольчу безпеку економіки регіону. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2020. № 3. С. 304-316

34. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю країн: досвід США; Ю. Є. Туменко, В. Ю. Стрілець. Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті : тези доповідей XLV Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2021 рік (м. Полтава, 13–14 квітня 2022 р.). Полтава : ПУЕТ, 2022. Ч. 1. С. 265–267.

35. Куць О. І., Куць Т. В. Забезпечення конкурентоспроможності продовольчої системи України на основі податкових механізмів. Продовольчі ресурси. 2016. № 6. С. 70-78.

36. Геєць В. М. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.

37. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>

38. Офіційний сайт Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/structuralbusiness-statistics/data/database>

39. Варламова М.Л. Данилишина А.О. Розвиток АПК України в контексті глобальної продовольчої проблеми. Економіка і організація управління. ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця, 2020. С. 107-110.

40. Кучечук Л. В. Глобальна продовольча проблема: причини виникнення та загострення. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Харків, 2016. 40- 44 с.

41. Власенко І.Г. Аграрна сфера у забезпеченні продовольчого ринку України / І.Г. Власенко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2.- С. 234–237.

42. Гойчук О.І. Продовольча безпека: теорія, методологія, проблеми: рукопис: дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського

господарства і АПК» / О.І. Гойчук; Миколаївський державний аграрний університет. – Миколаїв, 2004.

43. Сучасні виклики продовольчої безпеки: матеріали круглого столу (19 травня 2015 року). – Львів: Львівський НАУ, 2015. – 77 с.

44. Ease of Doing Business rankings. The World Bank Group. 2021. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>.7. FAO. Global Food Security Index. 2021. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>

45. Бойко Л. Перспективи розвитку сімейних фермерських господарств в умовах конкурентного ринку. Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка». 2020. № 2. С. 78–85

46. Офіційний сайт ВООЗ. URL: https://cdn.who.int/media/docs/defaultsource/food-safety/who-global-strategy-food-safety-2022-2030.pdf?sfvrsn=66cdef40_18&download=true

47. Глобальна продовольча безпека: старі проблеми, нові виклики та ефективні рішення. URL: <https://www.growthow.in.ua/hlobalna-prodovolcha-bezpeka-stari-problemy-novi-vyklyky-ta-efektyvni-rishennia/>

48. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

49. Продовольча проблема, її прояви та шляхи вирішення. URL: https://studwood.net/1302944/ekonomika/prodovolcha_problema_proyavi_shlyahi_virishennya

50. Причини та вирішення глобальної продовольчої проблеми. URL: <https://moyaosvita.com.ua/ekonomika/prichini-ta-virishennya-globalno%D1%97-prodovolcho%D1%97-problemi/>

51. Шляхи вирішення продовольчої проблеми. Географія голоду. Продовольча програма ООН. URL: <https://what.com.ua/shliahi-virishennia-prodovolch/>

Ім'я користувача:
Міжнародної економіки Москалюк Наталія

ID перевірки:
1016215221

Дата перевірки:
28.04.2024 21:24:05 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
28.04.2024 21:25:02 EEST

ID користувача:
100005722

Назва документа: КБР_Коснюк А.М_Ресурси і моделі вирішення глобальної продовольчої проблеми

Кількість сторінок: 60 Кількість слів: 13562 Кількість символів: 108722 Розмір файлу: 119.14 KB ID файлу: 1015989334

10.4% Схожість

Найбільша схожість: 5.61% з Інтернет-джерелом (<https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/57018>)

8.35% Джерела з Інтернету 91 Сторінка 62

9.15% Джерела з Бібліотеки 286 Сторінка 63

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел